

Cenzurat

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította:

XIX. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1937. 8. SZÁM.

T A R T A L O M :

**Az Ige Tükrében. „Az Isten gyülekezetének,
amely Korinthusban van.” (Horváth I.)**

Prédikáció-vázlatok. (S. Nagy Béla.)

**Cirill Lukárisz pátriárka kálvinista
eszméi. (Juhász István.)**

Otto Rudolf. (Kiss Béla.)

A diakonia missziói oldala. (Borbáth D.)

Boldogtalan nemzedék. (Gagy László.)

Magyar nevelés, magyar műveltség. (I. L.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS³ DR. TAVASZY SÁNDOR

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj, C. Victoriei 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre . . . 120 Lei
Egyes szám ára . . . 12 Lei

Előkészületben!

Előkészületben!

Hivatás és élet.

Dr. Imre Lajos ref. theologiai tanár beszédei és írásai közel két évtizede vezérlik az ifjúságot és nevelik arra, hogy az evangéliumi igazságokat saját életében megvalósítsa, hogy ne csak az ihlet ritka perceiben, de a hétköznapokon is hivatásszerűen érezze a különböző utakat Jézushoz és a feladatot, hogy az igének megtartója legyen.

Imre Lajosnak legújabb könyve a „HIVATÁS ÉS ÉLET”, mely közelebről hagyja el a sajtót, új határkövét jelenti a szerző munkásságának. A könyv első részében az író keresi és megtalálja a Láthatatlan Utitársat, aki ígéret és parancs a hívőnek. A második rész prédikációiban egyénekre keresztül szól a gyülekezethez. A harmadik részben a misszió és a nevelés alapszempontjait és legfontosabb kérdéseit tárja az olvasó elé.

Ez a nagy hittel és hivatással megírt, harminchat tanulmányt predikációt és előadást tartalmazó könyv nem hiányozhatik senkinek az asztaláról, aki a modern hitélet kérdéseivel foglalkozik, de egyben azoknak könyvtárából sem, akik vezérlő erőt akarnak méríteni maguknak a mai élet útvesztőjéhez.

A könyv előjegyzési ára 150 Lei. Megjelenés után a bolti ára sokkal magasabb lesz.

Előjegyzési határidő: 1937 november 20.

Előjegyezni lehet a „Minerva” Könyvkiadóvállalatnál Cluj-Kolozsvár, Str. Baron Pop 5.

Megjelent!

Megjelent!

A mi dalaink

második bővített kiadása. Ára 15 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: 200 Lei.

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

„Az Isten gyülekezetének, amely Korinthusban van.“

(I. Kor. 1 : 2)

Sokszor olvastam már el ezeket a szavakat s valamennyiszer tova siklottam rajtok. Fontos, azt gondoltam, ami ez után következik. De tegnap, mikor bibliaórára készültem s ismét hozzáféltem a Korinthus I. levél olvasásához, megragadott az a dinamikus ellentét, ami ezekben a máskor számomra kevés jelentőséggel rendelkező szavakban rejlik. „Az Isten gyülekezetének, amely Korinthusban van.“ Tehát Korinthusban van az Urnak gyülekezete. Korinthusban, a hatalmas világvárosban, ahol minden megtalálható, amit a „világváros“ szó kifejez. A hatalmas kikötővárosban, ahol annyi ember megfordul, ahol olyan sok, minden nép közül való ember lakik, ahol olyan sok mindenféle van. A hatalmas világváros, amelyik híres az erkölcstelenségről, a kicsapongásról, különösen pedig a paráznaságról. Erkölcstelen nem volt jó ajánlólevél korinthusinak lenni. Lehet ebben a városban hely az Ur gyülekezete számára? Nem reménytelen vállalkozás volt itt misszionálni? Nem helyesebb lett volna a kisebb helyeket felkeresni annak a Pálnak, aki már Athénben tapasztalhatta, hogy a nagyváros alkalmatlan a misszió számára? Emberileg valóban egészen reménytelen itt, ebben a városban, a bűn fészkeben, arra gondolni, hogy egyház jöjjön létre. Reménytelen. Ezt Pál is tudja. Ézért „félelem és nagy rettegés közt“ jelenik meg Korinthusban. Az első kudarc (Act. 14 : 8—6.) még reménytelenebbé teszi. De nem hagyja félbe a munkáját. Nem fordul el a várostól, hanem tovább hirdeti a keresztre feszített Krisztust. Erőt ad erre neki Krisztus, aki így szól hozzá : „Ne félj, hanem szólj és ne hallgass, mert én veled vagyok, és senki sem támad reád, hogy néked ártson ; mert nékem sok *népem* van ebben a városban.“ (Act. 18 : 9b—10.) Mert Korinthus város. A szentírásban — bármennyire is minősítsék maradi orthodoxiának — nincs hangsúlytalan szó, hanem valamennyinek különös értelme és jelentése van. Így itt a „város“ szónak is. A „város“ az ember műve, mégpedig a kaini ember műve. Az első városnak, amelyről a bibliában olvasunk építője Kain. (Gen. 4 : 16) Kain várost épít és ez azt jelenti, hogy az Ur színe elől távozó gyilkos ember otthon érzi magát a Paradicsomon kívül. Nem gondol arra, hogy visszamenjen elhagyott hazájába, hanem az igazi hazáját elfeledve, saját maga akar magának hazát alapítani. Várost, állandó megerősített lakóhelyet készít az ember a maga számára. *A várost a kaini gyilkos ember építi.* Korinthus is kaini város. Benne emberek laknak, akiknek homlokukon ott a kaini jegy. Emberileg lehetetlen tehát, ezek között valami szépet, nemest meghonosítani. És az Ur éppen ehhez

a városhoz, a Kain jegyével megpecsételt emberekhez küldi el az ő hírnökét. Mert a Kain jegye nem az átok, hanem a kegyelem jegye. (W Vischer.) Ebben a kaini városban az egymásra támadó kaini emberek azért nem pusztultak el, mert homlokukon hordják a kaini jegyet. Nem lehet őket megölni. Az Ur maga örködik életök felett. Bár egyszer a történelem folyamán lerombolta az ellenség ezt a várost (Kr. e. 146 ban), de az nemsokára újra épült (Kr. e. 44) Ujra épült a Kain városa. A kaini ember megmarad Korinthus városában is, mint aki a maga minden bűne ellenére is Isten védelme alatt áll. Isten megtartja a kaini ember életét azért, hogy oda lehessen azt helyezni a kereszt alá, ahol az a vér folyik ki, amelyik hangosabban beszél, mint az Ábel vére (Zsid. 12 : 24), amelyik immár nem bosszuért, hanem kegyelemért kiált az égre. Korinthus városa a csak a Krisztus keresztiéről tudó Pál evangéliomhirdetése által a kereszt alá helyeztetik. S amíg a vér csepeg, Korinthus bűnös városának egyrésze megtisztul, megfehéredik, egészen kiválik a bűnös környezetből. Ez a rész a „városban“ elveszti állampolgárságát s ez a vér, amelyik reá hull, oda köti őket az elvesztett Pararadicsomhoz. Ők, a mennyi állampolgárai.

„Az Urnak sok népe van Korinthusban.“ Sokan vannak, akiket az Ur magának megment, beoltva őket az egyházba. Az Ur Korinthus számára is meghalt.

A gyülekezet megalakult a bűnös Korinthusban. Nem úgy, hogy azok, akik keresztyénekké lettek, elmentek volna a bűnös városból. Ott maradtak, de mint olyanok, akik nagyon jól tudják, hogy ők immár „idegenek“, „jövevények“ a „városban“. Ők a kereszt népe, ami a város szemében „boldogság“, és „botránkozás“; nekik pedig „Istennek ereje“. Ott maradnak Korinthusban, azzal a kötelezettséggel, hogy a környező bűnös világtól magukat tisztán őrizzék meg. Mennyiben sikerült ezt megtenniök, mennyiben nem, azt jól ismerjük a reánk maradt két korinthusi levélből. Tudjuk, hogy nehéz, sőt emberileg szólva lehetetlen volt tartózkodniok a korinthusi bűnöktől, de az Ur az egyes bűnök dacára és ellenére is megtartja Korinthusban a gyülekezetét.

„Az Ur gyülekezete“, amelyik éppen „Korinthusban van“. Mennyi vigasztalás ez azok számára, akik összetört reménytelen szívvel roskadnak le a munka kilátástalansága és eredménytelensége miatt. „Ezen a helyen, a bűn fészkeben, ezen az óriási területen, az idegen szellemi áramlatok által annyira rabul ejtett városban nem lehet dolgozni. Talán valahol máshol, egy kicsi falu enyhes rejtekében, ahol a város mindent megrontó szelleme még nem hatott el, alkalmasabb a munkára“. . . Az Ur felel: „Ne félj, hanem szólj és ne hallgass, mert én veled vagyok és senki sem támad reád, hogy néked ártson; mert nekem sok népem van ebben a városban“ (Act. 18 : 10). „Pál pedig ott lakozék egy esztendeig és hat hónapig, tanfíva köztük az Ur igéjét“ (Act. 18 : 11), időök multával pedig levelet írt „az Isten gyülekezetének, amely Korinthusban van“.

Horváth István
temesvári s.-lelkész.

Prédikáció-vázlatok.

Ki háborítja meg Izraelt?

I. Királyok 18, 17—18.

Az Illés és Akháb találkozásánál a sötét háttér Izrael népének nyomorusága a szárazság miatt. Akháb két okból is haragszik Illésre: 1. az éhségért, amely már a királyi házig is eljutott, 2. Illés puszta életével, jelenlétével az országban, de a király rossz lelkiismeretében is nyugtalanító körülmény. Szeretne megszabadulni ettől a kellemetlen embertől s ezért halálra keresteti. De amikor Illés jelentkezik, váratlanul megjelenik épen akkor, amikor a király haragja tetőfokra hágott, még sem meri bántani.

1. Akhábnek — annak dacára is, amit róla tudunk I. Kir. 16, 30. — lehetnek egyszerű politikai tervei, lehetett jó diplomata, okos államférfi, elhitethette magával és másokkal is, hogy országos érdekből, népe javára cselekszik, amikor Jezabelt feleségül veszi. A szövetséges állammal való kulturális kapcsolatok és államérdek ürügye alatt esetleg megtudta volna indokolni a Baál-kultusz bevezetését is. Illést is beállíthatta úgy, mint az ország közellenségét, aki okvetlenségével az államrend és az uralkodóház ellen támadó s így méltó a halálra.

Az ember mindent kitalál, hogy a véleménye szerinti kedvező helyzetet állandósítsa és megvédje. S ha valami még sincsen épen jól, — inség, szükség, elégedetlenség — mást hibáztat. A felelősség elől úgy próbál kitérni, hogy felelősségre vonj mást. A támadást úgy akarja elkerülni, hogy támadólag lép fel. Ilyen volt az Akháb módszere is. Amikor azonban közbeszól az Úr (18. v.), megváltozik a helyzet, a vádlóból vádlott lett. Az ember csak addig érzi biztonságban magát, amíg a saját ítéleteinek, véleményének alapján áll; míg ő beszél, cselekszik, irányítja az eseményeket, amíg ő a kezdeményező. De Isten közelségének megérezése, az Igével való találkozás nyugtalanságot és bizonytalanságot ébreszt az emberben. Isten beszéde az ítélet: „elhagyátok az Úrnak parancsolatait . . .” nemcsak hogy felelőssé tesz a nyomoruságért, ami az Isten büntetése, hanem létében támadja meg az embert.

2. Az isteni számonkérés mindig váratlanul, meglepetésszerűen jön, de nem előkészítés nélkül. A külső világ eseményei, belső, lelki világunk alakulása, a külső bajok épúgy, mint a csalódás, csüggedés, kétségbeesés előkészítik az embert a döntésre. A bűn és az emberi nyomoruság egyúttjárnak, de a nyomoruság megtapasztalásával nem jár a bűn felismerése is. Ez utóbbira Isten vezeti el az embert. Illés és Akháb egyformán látták a szárazság következményeit, de csak Illés tudta, hogy e mögött az Akháb bűne az ok.

A hit segíti az embert arra, hogy magát és az életet Isten mértéke alatt nézze. Bűnismeretre magától nem jut még el az ember. Bűn és felelősségérzet csak az Isten színe előtt ébred az emberben. Előbb Isten legyőz s csak azután vagyunk hajlandók elismerni, hogy felelősek vagyunk, mivel egyedül ellene vétkeztünk. Az Isten ítélete, büntetése alatt vergődő emberrel és világgal közöséget kell vállaljunk, ha segíteni akarunk. Az Istenről való bizonyágtétel nyitja meg a szemeket a bűn megismerésére s ezért kell elfogadják a prófétai álláspontot. Illés is érezte, hogy az ő bizonyágtétele nem elég, ezért az Urra apelál, aki a hívő imádságot meghallgatja. (36. v.)

A mi helyzetünk könnyebb, mint az Illésé, mert nem „az Úr tüze“, de szent Fia szállott alá, hogy megismerjük, hogy az Úr az igaz Isten és így ne késlekedjünk vállalni a jelenlegi nyomorúságban a felelősséget, mert az elkövetkező ítéletben Krisztus megfelel értettünk.

Az Uré a föld.

Zsolt. 24, 1.

Isten beleszól az ember és világ életébe. Akaratával Ő szabályozza az idői eseményeket s ezeket céljai megvalósítására használja fel szabad tetszéséből. Ő a kezdet és a vég. Akarata megvalósításában semmi nem korlátozza, senki nem befolyásolja.

1. „Az Uré a föld s annak teljessége.“ Isten e földön a tulajdonjogán tart igényt az uralkodásra. Isten eme tulajdonjoga lényegében más, mint amit mi értünk a tulajdon szó alatt. Az ember tulajdonjoga azt jelenti, hogy egy ingó vagy ingatlan tárgy használata, esetleg értékesítése fölött rendelkezik. Ezzel a jogaival is csak meghatározott ideig élhet, értéke viszonylagos, korlátozott. Ezzel szemben Isten tulajdona nemcsak haszonélvezeti jogot jelent. Istené a föld nemcsak értékesítése szempontjából és a kiterjedése tekintetében, de lényegileg; Isten szabta meg rendeltetését és célját, idejét és törvényszerűségét. Egyedül Tőle függ a világ léte és szabadon rendelkezik fölötte. Megkötöttség nélkül, örökkévaló érvénnyel. Isten eme tulajdonjoga a teremtesen alapszik. Isten Úr egyedül, mert egyedül csak Ő a Teremtő. Ebből következik, hogy nem tűri, ha más akár teremtményei fölött felségjogokat gyakorolni. Nála nélkül vagy az Ő megkerülésével uralkodást nem enged. Aki dacolni merészel Vele, attól elveszi az országot (Saul, Salamon), az életet (Akháb) a földet és vagyont, mert mindezt csak az Ő ajándékából nyeri az ember sáfárságra. Ahol visszaélnék az Ő felséges nevével, dicsőségét felcserélik (Róm. 1:23—25.) igazságos ítéletével sújtja, mint ellenségeit.

2. Ez a hatalmas Úr, akié „a föld kerekége s annak lakósi“, kibeszélhetetlen szeretettel gondoskodik teremtményeiről (145. Zsolt. 15—16. Máté 6:31—32) Nemcsak uralkodik teremtményei fölött, de szakadatlanul munkálkodva, folytatja a teremtes megkezdett nagy művét a megtartásban. Nemcsak a pusztában vándorló zsidóknak ad mannat és fakaszt vizet a sziklából (III. Móz. 16, 17.) s nemcsak szolgájáról gondoskodik (I. Kir. 17.), hanem nekünk is.

naponként megadja azt, amire szükségünk van. (24. Zsolt.) Az embert ezenfelül még kiváltságos helyzetben is részesíti a többi teremtmények fölött, amikor bevonja az embert a gondviselés munkájába, megengedvén neki, hogy mint sáfár, az Úrnak megbízottja uralkodjék a földön, élőlényeken, természeti törvényeken.

3. Az Úr Istennek legnagyobb jótéteménye az emberrel szemben az, hogy a bűneset után sem vetette meg, hanem atyai mivoltában a Jézus Krisztus által új közösséget teremtett. Isten csodálatos módon engedi, hogy megismerje az ember Őt, nemcsak mint teremtőjét, de mint szerető atyját, aki Fia által úgy akar uralkodni, hogy szolgálat, áldozat, hála útján valósítja meg akaratát s munkálja az Ő dicsőséges országa megvalósulását. E cél elérésében is szabad az embernek a Jézus Krisztusban Isten munkatársává lenni. S bár figyelmezteti az embert, hogy ezen a földön csak vándor, de nem száműzött, mert a föld atyai öröksége, ahol a hűséges sáfári szolgálattal készülünk ama mennyei örökségre. A mennyei otthon előképe az Anyaszentegyház a földön, ebben neveli Isten az Ő gyermekeit s ad bőséges alkalmat a gyermeki hála megmutatására.

A küldetés.

Jónás 1, 1—2. 3, 1—2.

Jónás próféta megakar szökni az Úr megbízása elől s amikor ez nem sikerül, akkor sem óhajtja, hogy megbízása ereménnyel járjon. Bár a Jónás próféta magatartása sok tekintetben hasonlít a mai emberéhez, mégsem róla, az Úr küldöttjéről, mint misszionáriusról, hanem a küldetésről, a megbízatról lesz szó. A próféta működésében nem az a lényeges, hogy milyen az ember, hanem az, hogy mit üzen az Úr, aki a megbízást adja.

1. Isten nemcsak azért szólít meg, hogy abban a nyomorúságban, amelybe bűneink miatt jutottunk, megkeressen, nemcsak azért jelenti ki magát, hogy megismerjük Őt, mint a mi Megváltó-Urunkat, hanem sajátos megbízást is ad; ez utóbbiért „Isten az Úrnak szava Jónáshoz.“ Isten nemcsak azt jelenti ki Igéjében nekünk, hogy ki Ő és mit akar, de azt is megmondja, hogy mit akar az Ő választottainak szolgálata által cselekedni. Nemcsak hív, de küld is. Az Istennek való szolgálat nem önkényes, nem a mi kezdeményezésünkből indul el, hanem Isten adja az Ő Igéje által. A Jónás példája mutatja, hogy Isten eme megszólítása kényszerítő erejű.

Isten maga jelöli meg a munkaterületet is: menj Ninivébe, a nagy városba“. Ő vezeti el, ha kell csoda árán is, akit akar a missziói munkamezőre. Az emberhez mérve nagy a feladat: nagy a város, távol van, de a külső nehézségeknél még nagyobb a feladat. A megbízás elvállalása és végrehajtása felülmúlja az emberi lehetőségeket. Félt kell tenni az emberi szempontokat s nem a Jónás, hanem a Pál magatartását kell követni, aki nem tanácskoztott testtel és vérral (Gal. 1, 16.) A misszió az Isten tige, akit ebbe beavat, annak Rá kell bíznia magát. Az Uré az egész föld, amely nagyobb, mint Ninive, de Ő megmutatja idegen földön is,

hogy Ő az Úr: „Imé én veled vagyok, hogy megőrizzelek téged, valahová menédsz . . . el nem hagyalak téged, míg be nem teljésem, amit néked mondtam.“ (1. Móz. 28, 15.)

2. Jónás a megbízást úgy fogta fel, mint egy vád képviselőt, „kiálta ellene“, még akkor is, amikor Isten rávezetve az engedelmesség útjára, újabb megszólításában arra útasítja, hogy „hirdesd néki azt a beszédet, amit én parancsolok néked.“ (3, 2/b.) Isten uralkodni akar a pogány népek fölött is, felségjogait ki akarja terjeszteni az egész világra, „mert az Uré a föld.“ (24. Zsolt. 1. v.) Küldöttei, mint hitvédők, távbeszélő eszközök, Isten örök terve szerint az Ő célja megvalósítását szolgálják. Azért küldi Jónást és mindenkit, akinek akaratát kijelenti, hogy *evangéliumot* hirdessen ott, ahol még nem ismerik őt, azért, hogy megismerjék. Isten célja a küldetéssel az, hogy országa megvalósuljon a földön s hogy uralmától engedelmes emberi szívek boldog meghódolással tegyenek bizonyosságot.

3. A küldetés oka: „gonoszságuk felhatolt élémbe.“ Nagy tévedése az embernek, hogy nem akarja úgy venni Istent, amint van: Mindentudónak, aki meghallgatja az imádságot, de hallja a káromlást is. A gonoszság felhat az égre és kiált, mint az Ábel vére. Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem azt, hogy megtérjen és éljen. Isten nem siet az ítélettel addig, amíg mindenki nem hallotta az evangéliumot.

Istennek nincsen közössége a bűnrel s mégis könnyörül, nekünk pedig, akiknek sok bűntünket megbocsátotta, érzéketlen lehet-e a szívünk a pogányvilág bűneivel szemben? Azoktól, akikkel egybekapcsol a közös bűn, — bárhol is éljenek, részesek az Ádám bűnében — szabad-e eltitkolni a Krisztus kegyelmét? Ha e kérdésekre Isten színe előtt felelni tudunk, megértjük, hogy mi közünk van a misszióhoz.

Isten azt akarja, hogy a küldetést, mint az Ő megbízását vállaljuk, hogy az Ő ügye, a misszió, a mi ügyünk legyen!

„*Kiáltó szó.*“

János 1, 8—23.

Keresztelő János az Ó- és Újszövetség határvonalán, az üdvígérete és beteljesülése között áll. Helyzete, működése sűrített ábrázolását adja a keresztényen ember életének, aki útban van a bűnös világból Isten országába felé.

1. Keresztelő Jánosnak le kellett számolnia az előítéletekkel, a divatos és tradicionális zsidó vallásossággal egyaránt és úgy kell magáról nyilatkoznia, hogy magáról a figyelmet elterelve, Krisztusra irányítsa azt. A kérdésre, melyet hozzáintéznek, azért nehéz válaszolni, mert az Isten ígéretei és az emberi gondolatok összezavarása állanak a kérdés háttérében . . . Keresztelő János tiltakozik, hogy ő volna a Krisztus. A Krisztussal való összetévesztés veszélye abban a tényben leli magyarázatát, hogy Keresztelő János és az ószövetségi próféták között különbség van a Krisztussal való kapcsolat tekintetében. Az Ige már testté lett.

De nem azonos Keresztelő János Illéssel sem, bár külső megjelenésében emlékeztet rá. A Messiás előtt várták; a zsidók az Illés visszatérését. Jézus is utal erre Keresztelő Jánossal kapcsolatban. (Mt. 11, 10—14) Más a megbízása, mint Illésnek, mint általában a prófétáknak. A próféták azt mondták, hogy szól az Isten, Keresztelő János arról tesz bizonyosságot, hogy itt az Isten. Hivatástudata világosabb, mint amazoké.

2. „Én kiáltó szó vagyok“, vallja magáról. Ezzel vállalja a prófétai örökséget az Ézsaiás megfogalmazása szerint, hogy a Messiás előhírnöke „Kiáltó szó“; modern hasonlattal hangszórót jelent, amely közvetíti a más szavát, erősíti színezi a hangot, de nem azonos vele, nem helyettesítheti.

Nem fényforrás, mert a világosság eljött volt már. Hajnalszillaghoz hasonlítható talán, amely a kialvó éjszakai fények utolsó sugára képen megvillan, hogy azután maga is elhalványodjék a felkelő nap világosságában. Keresztelő János nem akar mást, mint felhívni a figyelmet arra, ami ezután fog történni s aminek története már el is kezdődött, amikor az Ige testté lett. Utolsó jeladás akar lenni, mert már megérkezett a várva-várt Király alattvalói közé.

Keresztelő Jánosban meglepő a hivatásának ismerete, amely a bűn-ismerettel párosulva, megjelenését az emberek között hatássossá teszi. Tudja, hogy ki és miért küldötte, nem akar mást, mint feladata elvégzése után alábbszállni, hogy az Úr dicsősége növekedjék. (Ján. III. 30.)

3. Keresztelő János nemcsak tudta, hogy mi a megbízása, de tudatosan is járt el abban. Alázata a Krisztussal szemben élő prédikáció volt. Életében is kifejezte, amit prédikációjában hirdetett, a bűnbánatot, amely Krisztus előtt az egyetlen lehetséges helyes magatartás. Működése feltételezi a Krisztus jelenvalóságát, alázata a meghódolást, keresztelése a megtérést és az új élet vágyát, amik mind csak feltételei az üdvnek, amit Krisztus ad.

Keresztelő János a protestáns ember életprogramját ábrázolja ki: 1. tiltakozik az isteni és emberi összekeverése ellen; a Krisztussal szembeni várakozásnak a bűnbánat formájában kell megnyilvánulnia. De ezen túl is példát ad arra, hogy miképpen kell megalázkodnia az embernek, hogy egyedül Istené legyen a dicsőség s ebben a ref. ker. ember életcéljára utal.

Ami János idejében különös prófétai hivatás volt, az ma a Krisztusban mindannyiunknak megadatott drága lehetőség: a keresztyén ember programja és célja. Vállalod-e ezt? Akarsz-e úgy élni, beszélni és dolgozni, hogy ne te légy a fontos, nem a sikerért, az eredményért, hanem egyedül Isten dicsőségére? Légy alázatos szolgálója a Krisztusnak!

S. Nagy Béla.

Cirill Lukárisz pátriárka kálvinista eszméi.

(2.)

Röviden már említettem, hogy Cirill református eszméit a „Confessio“-ban fejtí ki. Ez a kis munka, mely híressé vált a felidézett szenvedélyes viták által, 18 fejezetből áll, mindegyik nagyon rövid, némelyik nem több négy-öt sornál — s azonkívül a második kiadáshoz kapcsolt négy kérdésből. Könnyen meg lehet érteni, hogy teljességgel lehetetlen a keresztyén teológiát 12 pontra egyszerűsíteni, bármilyen sommásan legyenek is azok megfogalmazva. Azok a kérdések, amelyeket Cirill kiválasztott és kifejt, vagy olyanok, amelyek nem voltak még véglegesen formulázva az ortodoxiában, vagy olyanok, amelyek nyilvánvaló ellentétben állottak a reformáció, közelebről a kálvinizmus tanával. Cirillnek tehát volt lehetősége arra, hogy többé-kevésbé kálvinista módon fejtse ki hittételeit. Mert nem kell elfelejteni azt, hogy Cirill kálvinizmusa sokszor nem azon látszik meg, amit mond, hanem azon, amit nem mond, amit hallgatással mellőz.

Ime a tizennyolc fejezet és kálvinista oldalai:

Az első fejezet a Szentháromsággal foglalkozik. Nincs benne semmi, ami ne lenne ortodox, hacsak az az állítása nem, hogy a Szentlélek az Atyától „a Fiú által“ származik, ami ugyan nem specifikus református tan, inkább olyan békülékenységi formula az ortodox és katolikus egyház között, formula, melyet sokszor a keletiek is elfogadtak és terjesztettek.

A második fejezet a Szentírásról beszél, mint magának Istennek a művéről és éppen ezért állítja az Irás csálhatatlanságát. Ami e fejezetben teljesen protestáns eszme az, hogy az egyházat úgy mutatja be, mint egy emberi intézményt, mely alá van vetve a tévedésnek.

A harmadik fejezetben az abszolút predestináció tisztára kálvinista tanát olvassuk, mely szerint Isten kiválasztott és elrendelt bizonyos embereket az örök boldogságra, másokat pedig az örök ítéletre, minden tekintet nélkül jó vagy rossz tetteikre.

A 4., 5., 6. és 7-ik fejezetek teljesen ortodoxok, illetve egyetemes keresztyének, amennyiben tanlíják, hogy a rossz eredete nem Istenben, hanem az ember megromlott akaratában van; hogy e világot az isteni gondviselés kormányozza; hogy az eredendő bűn szomorú valóság, amennyiben senki sem születik hiba nélkül; hogy Jézus Krisztus testté lett és szenvedett a mi üdvösségünkért. Ezek a dogmatikai igazságok a keresztyén egyházak közös öröksége.

A nyolcadik fejezet félig protestáns, amennyiben egyfelől azt az egyetemes keresztyén gondolatot tartalmazza, hogy Jézus a közbenjáró ember és Isten között, másfelől azonban hozzá kapcsolja

azt a protestáns eszmét is, mely szerint Ő egyedül, kizárólagos módon közbenjáró. Mellette nem tesz említést a szentek közbenjárásáról, amint ezt az ortodox és katolikus egyházak teszik. Ime egy eset, ahol Cirill protestántizmusa abban látszik meg, amit elhallgat.

A kilencedik fejezet hasonlóképpen protestáns. Olvassuk benne, hogy az ember egyedül csak a Jézus Krisztusban való hit által üdvözülhet; ez a Luther „sola fide” je és emellett egy szó sem említ a jó cselekedetek szükséges vagy hasznos voltáról. Ez a második eset, amikor Cirill azáltal bizonyul kálvinistának, hogy bizonyos dolgot hallgatással mellőz.

A tizedik fejezet nagyon fontos. Cirill itt egyik oldalról egyet ért a protestánsokkal a katolikusokkal szemben: halandó ember nem lehet az egyház feje, maga Jézus a láthatatlan feje az egyháznak és a püspökök nem mások, mint vezetők, szellemi előjárók. Más oldalról pedig egyet ért a katolikusokkal a protestánsokkal szemben: a látható egyház maga az igaz egyház. Ebből látszik az ortodox egyház szynkrétisztikus jellege — vagy még inkább — közvetítő álláspontja a két szélsőség: a katolikus jobb-oldal és a protestáns baloldal között s Cirill magatartását és meggyőződéseit ebben a tekintetben mindenképpen respektálhatjuk.

A következő fejezetek majdnem teljesen kálvinisták.

Igy a 11. fejezetben Cirill állítja, hogy csak a választottak az egyház tagjai. A 12. fejezetben megisméli a második fejezet gondolatát: az egyház tévedésnek van alávetve, jóllehet a Szentlélek által taníttatik és megszenteltetik. A 13. fejezetben kiegészíti a kilencedik fejezet gondolatát, mely szerint az ember egyedül hit által váltatik meg. Ami a cselekedeteket illeti, egészen a Kálvin szellemében tanítja, hogy nem kell azokat sem megvetni, mivel szükségeseek, mint a hit bizonyosságai és Isten kiválasztásának megerősítései. A 14. fejezet ismét Kálvin kedvenc gondolatának egyikét tartalmazza: a szabad akarat halott az újjánemzültelekben, akik semmi jót sem tehetnek s minden tettük bűn. Az újjászültelekben vagy a választottakban sincs semmi része a szabadakaratnak a megváltás művében sem a jó cselekedetek végrehajtásában, mivel egyedül a Szentlélek kegyelme az, amelyik hat bennük és általuk. Egyszóval ez nem más, mint az augustinus-i monergizmus, mellyel az ortodox egyház mindig szembe szegezte a synergizmust, azaz azt a gondolatot, hogy az embernek is van része a váltság művében.

A 15., 16. és 17. fejezetekben a sákrámentumokról van szó. Cirill — ugyanúgy mint Kálvin — csupán két sákrámentumot ismer el: a Keresztiséget és az Urvacsorát; az ortodox egyház ezzel szemben hét sákrámentumot tart. Cirill mentségére meg kell jegyeznünk, hogy csupán csak a XIII. század közepén (1260) tartott zsinat állapította meg véglegesen hétben a sákrámentumok számát; bár a teologusok nagy része mérvadóknak fogadta el ezt a határozatot, e tárgyra nézve azért mégis mindig voltak ingadozások. Megjegyzendő dolog azonban, hogy azok is, akik nem fogadták el a hét sákrámentumot, azok is mind, kettőnél többet fo-

gadtak el, egyedül Cirill szorította le kettőre a számukat. Egyébként ami a keresztséget illeti, Cirill egészen ortodox szellemben tanít róla. Az Urvacsoráról (Eucharisztia) azonban határozott kálvinista módon beszél: egy szó sincs a transzsubstanciációról; ellenben teljes hűséggel fejti ki, hogy Jézus teste és vére csak szellemi módon vannak jelen az eucharisztia elemeiben, a communio pedig a hit által megy végbe.

Végül az utolsó (18) fejezet teljes mértékben ortodox, amennyiben visszautastítja a purgetórium katolikus tanát. Hogyha van mit szemére vessünk Cirillnek e pontnál, az az, hogy e pontnál nem beszél a halottakért mondandó imádságról és annak hatékonyságáról. Ez a harmadik eset, ahol Cirill az elhallgatás révén kálvinista.

A következő négy kérdésből három vonatkozik a Szentírára, a negyedik pedig a szent képekre. Olvashatja-e minden keresztyén a Bibliát? Az első kérdésre Cirill világosan és habozás nélkül: „Igen“-nel felel, mivel a Szentlélek — teszi hozzá a második kérdésre adott feleletében — megvilágosítja a hívőket és eloszlatja a szöveg homályos pontjait. „Nem“, állítja ezzel szemben, Diositheus pátriárka, mivel a Szentírás gyakran tulságosan mély ahhoz, hogy olyanok is megérthessék, akik nincsenek felszerelve az összes szükséges teológiai és filozófiai ismeretekkel; és mivel Pál azt mondja, hogy a Szentírás magyarázása a Szentléleknek különös kegyelmi ajándéka és a Szentlélek ezzel csak azokat ruhazza fel, akik erre különös módon alkalmasok tudományuk és szentségük révén.

A kánont, azaz a Bibliát alkotó könyvek nevét és számát, Cirill a protestáns Bibliára redukálja; ami a szent képek kultuszát illeti, ebben a tekintetben az ortodoxia és a reformáció között félúton marad, amennyiben nem tiltja meg a képek használatát, de egészen visszautastítja azok tiszteletét.

A „Confessio“ tartalmának ebből az átnézetéből következik, hogy Cirillt kétségtelen módon áthatották a kálvinista eszmék és hogy az ellene felhozott vád nem volt alaptalan. Határozottan leszögezhetjük, hogy Cirill kálvinizáló volt, ha nem is éppen kálvinista. Az egyetlen kérdés, ami itt felmerülhet, hogy vajjon tudatosan tette e azt, amit tett, vagy pedig ennek dacára is azzal hiteltette önmagát, hogy ő az ortodox egyháznak hű fia? Véleményem szerint nagyon nagy igazságtalanságot követnénk el vele szemben, ha azt feltételeznők, hogy nem volt tudatában annak, hogy hitvallása közelebb áll a kálvinizmushoz, mint az ortodoxiához. Lehetetlen, hogy egy annyira fölvilágosult szellem, mint az övé ne vette volna ezt észre — hatalmas levelezése ezt megerősíti.

Valóban Cirill 1617 és 1619 között írt több levelében, melyeket David de Leuhoz intézett, kifejezte afeletti örömét, hogy hitkérdésekben egyet érthet a kálvinistákkal és kifejezte a sajnálatát is afelett, hogy nem reformálhatja a görög egyházat a sok babona miatt, amelyek elnyomják az Evangélium egyszerűségét. (Legrand IV. 3 19. 20 26.)

1618-ban Márk Antal de Dominishez írott egyik levelében bevallja, hogy arra a meggyőződésre jutott, hogy a kálvinizmus a Jézus tanításának leginkább megfelelő egyházi tan és emiatt ő is csatlakozik hozzá. (Legrand IV. 334.)

Később, Confessio-ja két kiadása után, (1633 és 1637) Cirill előbb Léger Antalnak panaszkodik a görög egyház babonás volta miatt, melyet megerősít a katolicizmus; később tisztelettel adózik Kálvinnak, a nagyon bölcs és nagyon szent doktornak, aki a legnagyobb mennyei dicsőségben vesz részt és végül kijelenti, hogy a kálvinista tan a maga egészében ortodox és katolikus. (Legrand, ibidem 402, 455)

A Confessio autentikus voltát Cirill levelezésének egész csomó adata bizonyítja. Ő maga mesél el két nagyon fontos adatot.

1. Nagyon sok konstantinápolyi ortodox hívő lemásolta a Confessio szövegét, mivel megvásárolni nem lehetett és kérték Cirillt, hogy igazolja a másolat hitelességét sajátkezű aláírásával.

2. Franciaország konstantinápolyi követe, de Marcheville gróf, a pápa kívánsága szerint, személyesen magát Cirillt kérdezte meg, hogy vajjon ő e a neki tulajdonított Confessio szerzője. Habozás nélkül válaszolt, hogy valóban ő írta — saját meggyőződését követve és ha valaki tévedést találna benne, ő kész lenne azt keresztényi módon és szeretettel szétoszlatni. (Legrand IV. 403—404.)

Ilyen nyilatkozatokat téve, Cirill nagyon is jól tudta, hogy milyen felelősséget vállalt és hogy annak milyen következményei lehetnek. „Elismerem — írja a Confessio utolsó fejezete utáni néhány sorban — hogy ez a rövid Confessio támadási felület lesz azok számára, akik szeretnek engem befeketíteni és elítélni mindazt, ami én tőlem jön. Én azonban bízom az Úrban, aki nem felejt el és nem hagyja el az övéit és azt sem engedi, hogy a gonoszok vesszeje érintse a kiválasztottakat.” Hasonlóképpen a Léger Antalhoz intézett levelét, melyben a kálvinizmust teljesen ortodoxnak és katolikusnak jelenti ki, a következő szavakkal zárja: „Tudom, hogy e kijelentésem miatt maguk a hegyek fognak felemelkedni és összeesküdni ellenem, azonban az Úr az én világosságom.” (Legrand, ibidem 455)

Igaza volt. Előérzete nem csalta meg. Életével kellett megfizetnie meggyőződéséért és kísérlete megbukott. Confessioját elítélte az ortodox egyház, mely éppen ezáltal a katolicizmus karjai közé jutott, az Újtestamentum olvasása pedig — melyet maga Cirill fordított le vulgáris görögre és amelyet a hollandusok nyomtattak ki — megtiltatott a hívők számára.

Vannak katolikusok, akik saját mártírjuk gyanánt tisztelik az ő pártjukra hajló Cirill Contarist, Cirill Lucaris ellenfelét és utódját. Méltó lenne, ha a protestánsok viszont a maguk mártírjai között tartanák nyilván az ortodox és protestáns egyházak egységének eme előhírnökét: Cirill Lucarist.

Írta: *Ion Mihălescu* bukaresti egyetemi tanár, püspök.

Franciából fordította: *Juhász István*.

Otto Rudolf.

(1870—1937.)

A protestáns teológiát rendkívül súlyos veszteség érte Otto Rudolf, az egyik legnagyobb német evangélikus theológus halálával. Sajnos, e veszteséget a magyar közönség nem igen tudja felmérni, mert bár művei a legtöbb kultúrnyelvre le vannak fordítva, magyar nyelven nem jelentek meg és vele kapcsolatos ismertetés is csak itt-ott, röviden, elszóródva található. Annál inkább időszerű halála alkalmából egy futó pillantást vetni e nagy és érdekes ember életére és korszakalkotó munkásságára.

Alsószászországban született. Korán feltűnt rendkívüli tehetségével és szorgalmával. Megfeszített munkássága már egész fiatalon idegessé tette, de ahelyett, hogy orvosai tanácsára mérsékelte volna magát, még nagyobb lendülettel dolgozott, annyira, hogy emiatt egész életében küzködnie kellett a test gyengeségeivel. Tanulmányai végeztével a göttingeni theologia tanára lesz és ekkor kelti első nagy felhívését a Jézus Krisztus történeti-kritikai módon méltatott élete és munkásságáról szóló székkfoglalójával. Kora pozitivistá szellemű theológusai előtt az értekezés azonban olyan ellenszenvet vált ki, hogy egy ideig elhelyezkedése is bizonytalan, minden igyekezete elé súlyos akadályok gördülnek. Egy ideig Breslauban tevékenykedik, Berlinbe való jutása a pozitivisták ellenállása miatt több ízben sem sikerül. Már-már annyira kedvét veszti, hogy pályája megváltoztatására gondol, szerencsére Tröltsch megmenti a theológiának. A távoli világrészekben tett utazásai lelkigyensúlyát visszaadják ugyan, de egészségét végzetesen aláássák. Végül is Marburgban telepedik meg és kedvenc városától nem válik meg akkor sem, amikor megnyílnak számára az érvényesülés kapui.

Marburgi előadásai egy csapásra szárnyra kapják nevét. A kor legnagyobb theologusa gyanánt kezdik emlegetni. Távoli világrészekből sereglenek a hallgatók előadásaira, de nem csak egyetemi hallgatók; felnőttek, sokszor idős férfiak, nők is szoronganak a padokban, hogy hallják Ottonak páratlanul szép, mély és újszerű előadásait. Az egész társadalom, sőt politika is megnyitja előtte kapuit, de egészsége tartózkodásra és később visszavonulásra kényszeríti. A szünetnélküli betegség miatt sokszor évekig be kell szüntetnie a nyilvános szereplést, de mihelyt állapota kissé javul, óriási munkásságot fejt ki megint. A test nem képes a lélek erejét megtörni, halálos ágyán is szakadatlan problémákkal foglalkozik, míg végre 67 éves korában a halál megfosztja a protestáns egyházi és theológiai életet ettől a rendkívül nagy embertől.

Temetése (márc. 10.) kívánsága szerint a legnagyobb csendben és egyszerűségben ment végbe. Koporsója felett mindössze legjobb barátja és ismerője H. Frick marburgi tanár mondhatott búcsúbeszédet. A halott kívánta, hogy utolsóórája ne az ő búcsúztatása legyen, hanem csendes áhitat az Örökkévaló Isten nagysága előtt. Az Ige: Jes. 6:3 volt, az az Ige, mely legjobban jellemezte Otto egész életét és munkáját.

*

Az Otto munkássága felmérhetetlen jelentőségű. Amikor a göttingeni egyetemre került, a tudományt a pozitivistá világszemlélet uralta. Ez azt jelenti, hogy a theologia és egyáltalán a vallás a kor szellemi életében szerepet nem játszott. A pozitívizmusként a vallásról alkotott nézete ugyanis az volt, hogy a vallás illúzió, az emberi szellemnek, fantáziának produktuma, szubjektív szellemi fenomén és így a „vallásos” embernél mindössze egy érdekes, sajátos pszichológiai folyamatról, jelenségről van szó. A vallás tehát

nem egy objektív, minden szellemtől minőségileg különböző transcendens valóság rezonáns szerve — ezt az isteni valóságot a pozitívizmus nem sejtette — hanem az emberi szellem önmaga által projiciált képződménye. Mint ilyen, a „vallással” foglalkozó tudomány (theologia) nem tarthat igényt arra, hogy autonom tudományként szerepeljen, hanem meg kell elégednie azzal, hogy a szellemtudomány egy függvénye lehessen.

Otto megérezte a pozitívizmus elégtelenségét, tévedését. Ez a szemlélet egészen hibás. A vallás nem tömegpsychológián (Wundt) alapszik, hanem reagálás egy olyan minden szellemtől különböző („ganz anderer”) objektív valóságra, melyet racionális tudománnyal megközelíteni sohasem lehet, amelyet egyedül a lélek mélységei érezhetnek meg. Így kezdte meg társaival (Husserl!) a pozitívizmus valóságfogalma elleni harcát, mely végül is az ő győzelmére, az egész tudományos gondolkozás ártértékelésére vezetett.

E munkájában Otto a Nelson által alapított újfrizánus iskolához kapcsolódott, mely Kant apriori-tana alapján a vallás alapját nem a szellemben, hanem a „lelkületben”, megismerési formáját a „sejtésben” látta (Fries-De-Wette). E teória alapján szabja meg problemakörét: mint lehetne egy, módszerileg teljesen a természettudományokhoz kapcsolódó gondolkozással szemben a vallás önálló-voltát érvényre juttatni? ¹ Így jut el Kant-Fries magyarázatához, ² valamint a természeti és vallási világnézet különbözőségének fejtegetéséhez, leszögezéséhez. ³ Kora nagy pozitívista szellemével, Wundtallal szemben megállapítja, hogy Wundt tévedett, amikor a vallást a Völkerpsychológiához sorozta, mert az sohasem vizsgálható szellemi, hanem kizárólag ezzel ellentétes lelkianalízis segítségével. ⁴ A vallás ugyanis nem szellemi tevékenység, hanem egy, minden szellemtől különböző sui generis valóságnak a felfedője. Ha a vallásokat a pozitívizmus módszerével vizsgáljuk is és a legelfogulatlanabb vallástörténeti kutatásnak vetjük alá, azonnal rájövünk, hogy ami a vallásban lényeges, az a pozitívizmus módszerével egyáltalán nem ragadható meg, mert az, a lélekben megjelenő, apriori hatalom, melyet definiálni, vizsgálni egyáltalán nem lehet. A vallás több mint pozitíviztikus racionalitás.

E téren végzett kutatásai eredményeképpen jelent meg a világháború idején a Szentségesről szóló nagyszerű valláspsychologiai műve, melynek hatásához Mulert szerint egyedül Harnack: *Das Wesen des Christentums*-a hasonlítható. De míg Harnack művéen ma már az elavultság jelei mutatkoznak, a „*Das Heilige*” ma is élő, friss és mint hátrább látni fogjuk — aktuális. ⁵ 26 kiadást ért meg eddig, de lefordították angol, svéd, olasz, japán, francia, holland nyelvre is és éppúgy tekinthető a legnagyobb vallás psychologiai, mint építőiratnak.

Ha ma már a tudomány számára sem kérdés, hogy van-e lélek és hogy a lélek racionális vagy irracionális valóság-e és ha ma a szellemtudománytól független theológiáról beszélhetünk, az elsősorban ennek a páratlan theologiai műnek az érdeme, mely egy csapásra megváltoztatta a tudománynak a vallásról alkotott nézetét. Igaza van Delékatnak: „*Seit dem Weltkrieg (a mű ugyanis 1917-ben jelent meg) ist der religiöse Glaube aus einem historisch und psychologisch zu analysierenden Phänomen zu einem aktiven Faktor in unserem heutigen Kulturleben geworden. Es wird nicht mehr gerungen um die Frage, ob er in Zusammenhange der Kultur ein Recht hat zu existieren, sondern ob die Kultur, so wie sie ist, ein Recht hat zu existieren, wenn sie an dem gemessen wird, was Gott von den Menschen fordert. Der christliche Glaube ist Offensiv geworden.*” ⁵

E könyv az „isteni”-nek a lélekre gyakorolt hatásával foglalkozik, tehát a vallási élményt elemzi, mintegy határozza meg. Épp ezért már művének előszavában figyelmezteti Otto az olvasót, hogyha lelkétől idegen ennek az élménynek a megtapasztalása, ne olvassa tovább a könyvet. Mert oly dolgo-

¹ L. Delekat: R. Otto u. d. Methodenproblem in der heutigen syst. Theologie. Chr. W. 1930. 1—3. sz.

² Kant: *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten* c. művének magyarázatos kiadása, valamint: „*Kantisch-Friessche Religionsphilosophie*” c. műve. Tübingen. Mohr,

³ Naturalistische u. religiöse Weltansicht. U. o.

⁴ Mythos u. Religion in Wundts Völkerpsychologie. 1910.

⁵ Delekat: l. m. 9. old.

kat talál abban, melyek az értelem számára egészen idegenek, csak lélekkel ragadhatók meg. Százazreknek jelentett épp ezért lelki vívódásaik közepette e könyv biztonságot, megnyugvást, döntést.

A könyv tárgya a „Numinozum”. Minden vallásnak alapja, lényege az „isteni”, ez a megközeíthetetlen, megfoghatatlan, irracionális valóság. Róla kizárólag csak a „szentséges” kategóriájában lehet beszélni. Bár minden vallás számára szükséges, hogy világos fogalmai legyenek, sőt minél világosabb fogalmakkal rendelkezib, annál magasabb rendű az illető vallás, mégis e fogalmak nem merítik ki az „isteni” lényegét. Különösen a keresztyén vallást fenyegeti az a veszedelem, hogy racionális predikátumai elhomályosítják a lényegest, magát az „istenit,” (numinosum), melynek e predikátumok csak kifejező eszközei, jelei (ideogramml). A numinosum minden vallásban megvan és annál erősebb a hatása, minél magasabb fokon áll a vallás.

A numinosumot csak a kados, sanctus, hagios, szent kategóriájában lehet úgy amennyire kifejezésre juttatni, mert egészen irracionális valóság! Megfoghatatlan, kimondhatatlan (arretion), leírhatatlan! De a sanctus-predikátum sem kanti értelemben, mint erkölcsi tökéletesség, mert ez a sanctus több annál. „Man kann dein Hörer zu ihrem Verständnis nur dadurch helfen, dass man untersucht, ihn durch Erörterung zu dem Punkte seines eingenen Gemütes zu leiten, wo sie ihm dann selber sich regen, entspringen und bewusst werden muss.“⁶

A numinosum különböző érzésmomentumokkal ragadható meg csupán, mint az „egészen más“-nak megfelelő reflexivel. Alapvető momentuma a rémület, félelem, alacsonyabb fokon, mint deima panikón, serastos, magasabb fokon, mint orgé Theou, az Isten haragja (mysterium tremendum). Ez párosul a majesztás, fenséges momentumával, mely lenyűgöző hatalommal igázza le az embert (fascinomum). „Gleichwie als wir ein Heiligtum mit Furcht ehren und doch nicht davon fliehen, sondern mehr hinzudringen“ (Luther). A numinosumnak ezen momentumai végig vonulnak az egész vallástörténelmen a primitív vallásoktól kezdve a legtisztább vallásalakulatokig. Megtaláljuk úgy a démoni, mint a fascinans-momentumot. Az ember remeg a szentséges előtt, de ugyanakkor lenyűgözi, titokzatos gyönyörrel tölti el a numen dyonisztikus hatása. A keresztyén vallásban ezt a vonást illetjük isteni szeretet, könyörület, segítség-jelzőkkel. Az irracionális numinozum a mi racionális fogalmainkkal sematizálva adja a „szentséges” kategóriáját, az isteni legfőbb tulajdonságát. Ez a tulajdonság az embernél az önléértékelést vonja maga után (I. Móz. 18: 27.), a — profanítás megérezését (eredendő bűn). Ez az érzés hívja elé végig a vallásokban a profán ember azon törekvését, hogy a numennel kapcsolatba jusson és a numentől kapott erő által az értéktelenség érzését megszüntesse (szentelés, kultuszcselekmények, kiengesztelés).

A lelkiek iránt páratlanul finom érzékkel tudja Otto a numen titokzatos hatalmának a lélekre gyakorolt hatását vázolni. Minden sorából kiérződik fő-törekvése: a vallás az emberitől teljesen különböző valóságon alapul és így a pozitívizmus felfogása egészen téves és elvetendő. Sikertült is a „Das Heilige”, valamint többi művei (főleg az eleinte az előbbi függeléke (Aufsätze das Numinose betreffend), de később önálló hatalmas mű (Das Gefühl des Überweltlichen-Sensus numinis) gyanánt megjelenő írásai) révén a pozitívizmus uralmát egészen megdönteni, a theologiai helyzet megváltoztatásában hatékonyan közreműködni. E munkásságáért, tekintet nélkül arra, hogy elveit elfogadjuk-e vagy nem, a theologia hála van kötelezve iránta.

Mat jelentősége. A „Das Heilige”, épp mert a vallás, a mindenkori valóság analízisével foglalkozik és nagyszerűen tud rámutatni és még nagyszerűbben tudja megéreztetni, hogy a vallás „tárgya”, az Örök Isten — élő Valóság — nem maradt meg a pozitívizmus elleni harc dokumentumának, hanem a mai kornak is sok mondanivalója van. Lehet körülötte vita, kifogás, helytelenítés, az kétségtelen, hogy értékesebb és szükségesebb némely ellene vitázó theologiai műnél. Helyesen mondja egyik méltatója,⁷ hogy éppen ma, amikor az embernek a saját szelleme erejébe vetett hite miatt megint egy új-

⁶ Das Heilige. 7. old.

⁷ Carola Barth: Zur Theologie R. Ottos. Chr. W. 1936. 965. o.

fajta pozitívizmus van feltörőben, amikor veszedelmesen megingott a komoly istenhit, amikor az isteni akaratnak a vérségi, faji hovátartozást, az Isten szavának a nép akaratát, a történelmet minősítik, amikor az ember szemelől téveszti a transzcendens Istent és a lélek elveszti önállóságát; amikor a vallás kezd megint immanens értékek tárháza lenni, ma van megint sok mondani-
valója Ottonnak, ma kell megint hozzá iskolába járni, hogy rádöbbenjen a világ az Isten egészen más valóságára. És ma, amikor az evangéliumi egyházakban annyira burjánzanak a racionális predikációk, hogy sokszor az Ige után szomjas lélek csak theologiai elmefuttatásokban részesül „első víz” helyett, kell az Igehírdetőknek Ottótól megtanulniok, hogy ami nem a lélek mélységeiből tör fel, az halott és értéktelen. „Erst, was in den Grund drang, wird uns zur Wahrheit und unerschütterliche Wahrheit. Und erst, was aus diesem Grund unreflektiert und ungewollt und ungemacht aufgeht und aufblüht, ist echt, ist eigen, ist wurzelhaft, ist wesentlich, ist wahres Werk, ist Leben.“⁸ De mily nehéz a vallásitanításban a hitvallásszerűen fogalmazott vallás racionális, tanítójellegű átadásával és a protestáns istentiszteletnek sokszor csak intellektuálisan felfogott predikációival szemben az útát a vallási igazságok és értékek ily belső megragadására szabadon tartani. Mily sokan fordítanak a vallásnak hátat, mert a szomjas lelkeket régi, tiszteletre méltó, de a mai ember számára érhetetlen hittételekkel igyekeznek megtölteni, mily sokan fordulnak el a keresztyénségtől anélkül, hogy élő erejét valaha is megtapasztalhatták volna. Vagy más oldalon mily sokan „engedelmesen” hallgatják az igehírdetést, hajlanak meg hitvallások előtt, mert sohasem hatoltak be azok tartalmába, sohasem lettek azok számukra belső élménnyé. Anélkül, hogy sejténék, éppoly távol állnak az igazi vallás lényegétől, mint a vallás-
gyalázók. „Rationalistische Spekulation hat ihnen den Gott in Gott verdeckt.“ Mily szükséges lenne a templomokban és iskolákban a „Heilige“-hez hasonló belső tapasztalati vezetést hallani. E téren még nagy valláspedagógiai és liturgi-
iai feladatok várnak megvalósulásra.⁹

A *misztika*. A pozitívizmus elleni harc eredménye Ottonnak a misztikával való szoros kapcsolata is. A misztika, mint az irracionális valóság hangsúlyozója a legjobb eszköz volt a pozitívisztikus racionalitás ellensúlyozására. Megérezte, hogy emiatt a misztika sokkal közelebb járt a vallás lényegéhez, mint a pozitívizmus béklyói alatt nyögő vallások. Fő igyekezete lett hát a keresztyén misztika és általában a misztika iránt több megértést ébreszteni.

Ezt a célt szolgálják a misztikus vallások között végzett vallástörténeti kutatásai. Munkássága révén nemcsak az alig ismert ind misztika szépségei és értékei számára nyitotta meg Nyugat szemét, hanem új fényben világította meg a keresztyén misztikát is.¹⁰ Rámutatott a misztika addigi helytelen megítélésére és arra, hogy a racionális vallásoknak mily sokat kell tanulniok a vallás lényege, a numinosum hatékonyá tétele végett a misztikától.

Természetesen érezte a misztika veszedelmét is. Tisztában volt azzal, hogy a misztika könnyen érzésmámorrá, önélvezetté sülyedhet. Ezért szükséges, hogy a vallásnak ne csak érzelmi, hanem értelmi momentumai is legyenek. „Zum Charakteristikum und Kriterium des Höhengrades und der Überlegenheit einer Religion gehört, dass sie Begriffe habe und Erkenntnis vom Übersinnlichen in Begriffen, nämlich Glaubenserkenntnis... Und das Christentum Begriffe hat und diese Begriffe in überlegener Klarheit, Deutlichkeit und Vollzahl, ist ein sehr wesentliches Merkmal seiner Überlegenheit über andere Religionsstufen und-formen.“¹¹

Ezért mutatja ki minden hasonlósága dacára a keresztyén és az ind vallás közti különbséget. (Eckehart és Sankara, Yamuna-Muni, Ramanuja stb., a keresztyénség és a bahkti!) Világosan látja, hogy bár a keresztyénségnél is van misztika, sőt szükség is van rá,¹² mégsem szolgáltathatja ki magát a misztikának, mert az könnyen maga után vonhatja, hogy az istenismeret egyedül forrását, a Kijelentést, a misztikus élmény háttérbe szorítja és tévutra

⁸ West-östliche Mystik. 287. o.

⁹ C. Barth: i. m. 965–966.

¹⁰ Visnu-Narayana, Bhagavad-Gita, Sidhanta des Ramanuja, Diplina des Nivasa, West-östliche Mystik, Indiens Gnadensreligion und das Christentum.

¹¹ Das Heilige. 23. old.

¹² Brunner: Der Mittler 46. stb. lapokon.

vezeti. „Theologie gar lebt und stirbt mit dem „Wort“. Anders wäre sie nicht Theologie, Rede, Wort von Gott.“¹⁸ A misztika minden értéke mellett is abban a hibában szenved, hogy világosságát nem annyira az egyedülilletékes helyről, Krisztustól, hanem inkább önmagától kapja. „Mit diesem Probleme (t. i. a Krisztus hatalmát illetően) ist aber christliche Theologie am stärksten unterschieden von der Theologie der bhaktireligion, ja von aller indischer Theologie überhaupt. Denn Indien hat keinen „Versöhner“, kein Golgotha, und kein Kreuz.“¹⁴

A keresztyénység. A misztikán keresztül jut el Otto a keresztyénység abszolútágának problémájához. Ő, aki azt vallotta, hogy a keresztyénység nem léphet eleve fel az abszolútág igényével, hanem a többi vallásokkal kapcsolatban kell vizsgálni (vallástörténeti felfogás), épp vallástörténeti kutatásain keresztül látja meg, hogy a keresztyénységnek abban van minden nagysága a más vallásokkal szemben, hogy Jézus Krisztust bírja. Lehet a többi vallásoknak bármily egyező vonása a keresztyéniséggel, sőt a protestántizmussal (bhakti), Krisztus nincs bennük és ezért nincs is — egyezőség (Brunner). Bár a vallás „lényege“, a numinosum minden vallásban jelen van valamilyen mértékben, a keresztyén vallás lényege, az evangélium egyikben sincs meg és az Isten országa, meg az Embernek Fia minőségileg más értéket biztosít a keresztyéniségnek, mint a többi vallásoknak. Utolsó nagy művében¹⁵ épp ezért nem az a legértékesebb rész, ahol a keresztyéniség árja vonatkozásait mutatja ki, hanem ahol egész kutatása mintegy a Krisztusról való személyes bizonyosgattalé válik, ahol minden vallási és valláspszichológiai megállapítása, a szentesítésnek pszichológiai megismerése dacára oda vezet, ahol Isten ismerteti magát, az egyedüli ismeretforráshoz, a Kijelentéshez, a kereszthez. „Wenn es ein Ewiges, Heiliges gibt in der Mischung und Durchdringung der Momente des Rationalen und Irrationalen, Theologischen und Indefiniblen, wie wir es zu erfassen und zu beschreiben versuchten, so ist es hier in machtvollster handgreifliche Erscheinung getreten.“ Így lesz a *das Heilige der Heilige*, a neutrális személyessél Ez a vonás egészen lutheri, egészen evangéliumi Ottonál.

Etika. Akinél Krisztus személyes hatalom, annál a hit etikai problémákat hoz elő. Ottonak nemcsak irodalmi,¹⁶ hanem gyakorlati téren is állandó etikai problémái voltak. Ismeretes, hogy az ökumenikus mozgalomnak nagy harcosa volt. Élete utolsó éveiben, sőt napjaiban is etikai kérdésekkel foglalkozott.

Liturgia. Ottonak a szentesítésről alkotott nézetei természetesen a liturgiában is új hatásokat váltottak ki. Egyik élharcosa volt a német liturgiai reformtörekvéseknek (misztikus irány). Nemcsak irodalmi téren fejtett ki széleskörű liturgiai munkásságot,¹⁷ hanem külön istentiszteleti rendtartást is vezetett be. Bár számunkra sok az idegenszerű reformjában (Anbetung, schweiger Dienst mint az istentisztelet csúcspontja, olyan kifejezései, mint: az imádság... „wird zur Beschwörung und zwingt den Ewigen herab“), mégis a racionális jellegű istentiszteletek sokat tanulhatnak tőle.¹⁸

Otto és a mai theologiai helyzet. Otto jelentőségére már utaltunk. Ha ma egészen más theologiai szituációban élhetünk, az nagy részben neki köszönhető. Természetes, hogy azóta a helyzet nagyon megváltozott. A dialektikai theologia fellépése révén az egész theologia új értelmet nyert. Ebben a theológiában is vannak vonások, melyek Ottora emlékeztetnek. „Dass, bei aller selbstverständlichen Verbindung von Religion und Sittlichkeit im Christentum, das Religiöse doch seinem Wesen nach etwas anderes ist als das Sittliche, und dass das Christentum nicht in fröhlichem Gottvertrauen und fleissiger Kulturarbeit aufgeht, vielmehr Gottes erhabne Majestät, Gottes heiliger Zorn dem Frommen unvergessen bleiben, die Gottesfurcht unergründlichem Schaudern verwandt ist, das hat Otto gesagt, ehe die Theologie der

¹⁸ H. Frick: Ideogramm, Mythologie und das Wort. 1. o.

¹⁴ Indiens Gnadenrel. und d. Christentum. 85. o.

¹⁵ Reich Gottes und Menschensohn.

¹⁶ Sittengesetz und Gotteswille.

¹⁷ Zur Erneuerung und Ausgestaltung des Gottesdienstes. Das Jahr der Kirche (Liederholm agendájának kiadása), Eingangspsalmen. Szerkeszti a Liturgische Blättert stb.

¹⁸ Otto liturgiai munkásságára nézve I. Járosi A.: A német liturgiai reformtörekvések c. művét.

Krisis aukam.“¹⁹ De a dialektikai theologia közömbössége a más vallások iránt, dogmatikai szűk köre, új ortodoxiája ellenszenvet váltott ki belőle és Barth térhódítását aggodalommal szemlélte. Mivel pedig Barthnál az irracionális egészen más értelmet nyert, mivel a pszichológiát, mint helytelen utat egészen elvetette, a dialektikai theologia és Otto között legalább olyan szakadék tátong, mint a pozitívizmus és Otto theológiája között. A dialektikai theologia az egész ottói módszerben a Kijelentés háttérbeszorítását, a miszticizmus veszélyét, Isten elembereftését (misztika: a bálványimádás legfinomabb formája!) és az ember istenítését (élmény, érzelem, mint az embertől Isten felé való törekvés útja) látja és a leghatározottabban szembe helyezkedik vele. Épp ezért nem csálhatnak meg a közös elnevezések, látszathasonlóságok. Ottonál is szerepel pld. a „das ganz andere“, mint Barthnál. De óvakodnunk kell attól, hogy a kettőt azonosítsuk. Mert Otto óta ez elnevezések, fogalmak egészen átértékelődtek. Míg pld. Ottonál a szentséges „ganz andere“-ja abban az értelemben „egészen más“, hogy a rációval szemben a lélekhez tartozik, mint apriori kategória és ha a szentségest épp ezért racionális kutatással nem is lehet megismerni, de a lélek mélységeiben meg lehet érezni és szemlélni, addig a dial. theol. szerint az Isten annyiban „egészen más“, hogy minőségileg különbözik minden emberitől, lelkitől, szellemitől egyaránt és *semmilyen módon nem lehet megismerni, egyedül a Kijelentés által!* Az irracionális új fogalma az egész ottói irracionálisnak *ellentmond!*

Az azonban kétségtelen, hogy minden theologiai vitán felül az Otto munkássága korszakalkotó és aki bele akar merülni a theologiai tudomány mélységeibe, nem teheti, csak Otton keresztül. A „das Heilige“ még generációknak fog problémát, utat és megoldást adni. Ezzel a legjobban utaltunk nagyságára.

Kiss Béla.

¹⁹ Mulert : Rudolf Otto, Chr. W. 1937. 256. old.

A diakonia missziói oldala.

(Huszonkét délkelet európai diakonissza intézet igazgatóinak s vezetőtestvéreinek Gallneukirchenben 1937 jun. 30—jul. 2-ig rendezett konferenciáján tartott előadás.)

I. Az egyház és a diakonia.

Számunkra mindig megrázó és kimeríthetetlenül *nagy* dolog, ha igazán meghalljuk azt, hogy mi a közönséges, keresztyén anya-szentegyház. Nincs az életben annál nagyobb felelősség és nagyobb öröm, mint amikor valaki megérti ezt: „ennek én is élő tagja vagyok s *mindörökké* az maradok.“

Az Isten Fia, Jézus Krisztus az egész emberi nemzetségből magának egy *kiválasztott* sereget gyűjt, amely az ő tulajdona. Az igaz hitben megegyezők e serege az egyház, Isten népe, az igazi Izrael, Isten temploma, Krisztus teste. Krisztus e sereget *Lelke* által gyűjti. A Léleknek e toborzáskor az Ige az eszköze. Az Isten Igéjének hirdetését, a külső hívást a Szentlélek teszi hatékonyá azok lelkében, kik e sereghez tartozandók. *Belsőleg* hívja el a Krisztus által szerzett üdv elfogadására. Akiknél ez a hívás oly hatékony lett, hogy azt elfogadták, *azok* tartoznak a Krisztus seregébe. A Szentlélek az Ige által *hitet* ébreszt. Az egyház az igaz hitben él. Tagjai az igaz hitben megegyezők. Ezért egy az egyház. Az egyház azonban több ennél. Mikor azt mondjuk róla, hogy a szentek egysége, azt fejezzük ki, hogy nemcsak hit közösség, hanem szent-életközösség is a *szent* Uristen előtt.

A hívők *Krisztusnak s minden javainak* részesei. Az Atya őket Krisztusnak adta s Ő azt, ami az övé, nekik adja. „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők.“ (Ján. 15 : 5.) Szentek, vagyis Istenhez tartozók. Mint Isten tulajdonai Isten útjaira lépve, feléje közelednek, céljait szolgálják. Övék a kijelentés, a Fiú igazsága, övék a szolgálat lehetősége s szabadsága, övék az üdv és az örök élet. Így élnek Istenben, Isten előtt. Minden javi k megvan, amit az Isten gyermekeinek birni kell.

A hívők ezért nem keresik az érdemeiket, hogy azokkal magukat Isten előtt biztosítsák. Hiszen *minden javuk* megvan, *teljesen kegyelemből* kapva. Ez érdemekkel biztosítás helyett *kiválasztásukat*, az egyházban való létüket *küldetésnek* tudják. Kimennek a világba s szolgálnak Isten dicsőségének, a *kegyelmes* Isten *uralmáért*. A hívőknek minden java megvan s ezt tovább kell adják. Az egyház fel kell épüljön. A szőlővesszők tovább adják, amit a szőlőtőkétől kaptak s így épül az egyház. Akik a szentek egységében Krisztussal közösségben vannak, felelősséget, tartozást érez-

nek, hogy adományaikat készséggel és öremmel azok javára fordítsák, kik az egyházban vannak vagy akik az egész emberi nemzetségből az egyházba kell jussanak. Teszik ezt a világ kezdetétől a világ végéig, mert az Isten Fia így gyűjti ezt a sereget. Ez a szentek egyessége, ez a gazdag szőlő. Igen, ez Krisztus teste, ez a szent hit- és életközösség.

Akié az igaz hit, az *hálds*. Ez a hála tartalmazza a missziót is. Az Isten gyermekje tudja, hogy csak egyet tehet, hálaival szolgálni Isten uralmát. Szolgálni különösen ott, hol Istent nem tisztelik, ahol sötétség uralkodik. Ez az igazi és egyetlen nagy életfeladat. Csak az által végezheti Isten dicsőségének szolgálatát, ha hálaiból a szó és élet bizonyoságtételével beszél Isten *nagy tetteiről*, a kiválasztásról, teremtésről, üdvről és az Ő országáról. E bizonyoságtétel által sokak hite megerősödik s kívül levők is hívőkké lesznek.

Az egyház ez egyetlen feladatát szolgálja a diakonia is. Hálaival hirdeti Isten tetteit, adományait s birodalmát, nemcsak szóval, hanem a szeretet szolgálatával is. A diakonia tartalma és szolgálatának módja szeretetteljes *testi segítség* s mégis végső alapjában, lényegében bizonyoságtétel s ezért misszió is. Ebben a világban egy *más* világról beszél, Isten országáról, Isten uralmáról, az *irgalmas* Isten uralmáról. Az irgalmasság cselekedeteivel hirdeti Isten irgalmasságát, amellyel bennünket érdemteleneket, akiknek semmi joguk nincs szeretetére, szeret, kiválasztott, mint bűnösöket megigazitott s naponta az Isten gyermekei életével ajándékoz meg. Ez a diakonia az egyházban s így szolgálja az egyház egyetlen feladatát Isten Igéjének hirdetését s uralmát.

A diakonia csak ott diakonia, ahol az *egyház* tagjai végzik. Ez azt jelenti, hogy olyan emberek, kik Isten Igéje s a Szentlélek által *hívőkké* lettek, Isten kegyelmes kiválasztásáról *megbizonyosodtak*. Hitben bizonyosak arról, hogy mint bűnösök, megkegyelmezett bűnösök, hogy a bűn zsoldjától, a haláltól életre jutottak. Ezek a Szentlélek által belső kényszerrel az irgalmas szolgálatban *kell* hirdessék az Isten nagy tetteit. Így ezek maguktól egyszerre nemcsak diakonusok s diakonisszák, hanem misszionariusok s misszionarius nők is.

A múlt hónapban kolozsvári anyaházunkban egy vendég főorvos egyik biblióránkon a János ap. Jelenésekről írt könyvből vett Igét magyarázott. Szeretnék e magyarázatból az emlékemben maradt egy részletet beszöni. Azt olvassuk a 3. rész 8—9 verseiben: „Tudom a te dolgaidat, ime adtam elődbe egy nyitott ajtót, amelyet senki be nem zárhat, hogy kevés erőd van és megtartottad az én beszédemet és nem tagadtad meg az én nevemet. Imé én adok a Sátán zsinagógájából, azok közül, akik zsidóknak mondják magukat és nem azok, hanem hazudnak; imé azt mivelem, hogy azok eljőjenek és leboruljanak a te lábaid előtt és megtudják, hogy én szerettelek téged.” — Ez a diakonusok és diakonisszák élete. Sokszor, akik Istent elvesztették, vagy egyáltalán nem ismerik s így hit nélkül a Sátán gyülekezetéhez tartoznak,

amint a diakonus és diakonissza szeretetét megtapasztalják, föl-
támad bennük a kérdés, miért szeret ez a testvér engem *így*, ezzel
az *irgalmas* szeretettel? Ugy ahogyan a férjem vagy fiam, a fele-
ségem vagy leányom nem szeretett talán otthon. É testvér igazán
nem keresi *a maga* hasznát. E betegek be kell ismerjék, ez a
testvér, ez a cserépedény önmagában nem e világból valót hordoz.
Szeretetet nyert e testvér s Istennek e szeretete által lehet irgal-
galmas. „Leborulnak a te lábaid előtt és megtudják, hogy szeret-
telek téged.“ Így állanak e gyertyatartók — amint a Jelenések
könyve mondja — nem földi fény, nem gyergyák vannak bennük,
hanem csillagok. Nem a maguk világosságát sugározzák, hanem
onnan felülről valót, az *Isten kijelentését*.

Akiket Isten szeret, azok háládatosságából végezhetik a diako-
niát s ez a diakonia lényegében misszió.

Ahol nem *így* végzik a diakoniát, ott egyszerűen betegápolás,
nevelői s háztartási munka, szociális szolgálat, szegény gondozás,
igen minden más, csak nem diakonia.

Anyaházaink első feladata, hogy csak olyan testvérekkel vál-
laljuk az egyház diakonia munkáit, kik Isten *kegyelmes kiválasz-
tásáról* a hitben *bizonyosak lettek*, kik a Szentlélek által *belső* el-
hivatást nyertek, kik készek a Megváltó iránti hálájuk által kivá-
lasztásukat, mint *küldetést* fogni fel. *Meggyőződésük*, hogy az egy-
házban küldetésük van. Isten *őket, épen őket* akarja a betegekhez,
szegényekhez, árvákhoz, eltévelyedettekhez küldeni s hirdettetni,
hogy Krisztus, mint Úr segített a világ minden nyomorúságán az
ember betegségében s erőtlenségében s győz a halál felett. Olyan
testvérek által szolgálhatunk csak, akik hiszik, hogy Isten sok
ember testének s lelkének épen az ők diakonissza életük által s
szolgálatukon keresztül akarja a maga isteni segítségét megadni,
mely életeket ime kiválasztott és küld, hogy türelemmel, komoly,
pontos munkával, szenvedések átvételével és hordozásával tegyenek
bizonyosságot Jézusról, a Szabadítóról.

Belsőleg elhívott, hálával s missziói lélekkel égő, hívő test-
véreket nevelni, nekik segíteni, őket a szolgálatban irányítani, ez
a mi feladatunk. Csak azok a testvérek, kik a szó *igazi értelmé-
ben az egyház* testvérei — azok a *diakonisszák*. Ezek a dia-
konisszák ott, ahol munkálkodnak, a misszió szolgálóleányai
is lesznek.

II. Isten Igéje és a diakonia.

Életünk folyásában naponta tapasztaljuk, hogy *az ember az
Isten Igéjéből él*. Aki hisz, annak megvan minden java. A hit e
javakat az Igében bírja. Az Ige közli velünk azt, hogy mi Isten
gyermekei vagyunk. Isten Igéje mondja meg nekünk az Ő akara-
tát. Ez az Ige szól nekünk a kiválasztásunkról, teremtésünkről,
megváltásunkról s azokról, melyek ezek felett vannak, az *Úr céljai-
ról*. Az Ige nélkül az egyháznak nincs lélegzete. Az első pünköszt-
kor *azonnal* hirdették az Igét s *így* született meg az egyház. Máig
naponta hirdettetik az Ige s *így* él az egyház. Az egyház s *így* az

egyház diakóniája is egyedül az Igéből él s az Igének szolgálatára él. A diakonia Isten Igéjének való engedelmesség, az Igében nyilvánított isteni akarat betöltése. Minél inkább hallja meg az Igét, annál erősebb a diakóniája. Amint az egyháznak az Igét hordoznia s tovább adnia kell, ez a diakóniának is a viszonya az Igével.

Nekünk, kik az anyaházak vezetését végezzük, ezért legfontosabb kérdésünk, milyen a testvéreknek az Igével való kapcsolata. Elhívott testvér, aki Isten kegyelmét naponta megtapasztalja, csak az a testvér, aki az Isten Igéjét naponta olvassa, minden napi s örök élete eledelétül tartja.

Az egyház diakónissza testvére, csak az Ige diakonisszája.

E napokban, mikor ez előadást készítettem, egy idősebb testvérünk jött hozzám, „bibliai kérdéseit“ akarta megbeszélni. E testvér meglehetősen nehéz szolgálatban volt. Beszélgetésünk végén mondotta, hogy szolgálatában soha sem fél, mert Jézust maga mellett tudja. Jézus jelenlétében szolgálni, ez csodálatos ajándék. Mely testvéreink szolgálhatnak így? Amint tapasztalom csak azok, kiknek „bibliai kérdéseik“ vannak, akik a Biblia világában élnek, napról-napra hallják Jézus szavát. Ezek állandóan megtapasztalják, amit Jézus a missziói parancsában mondott: „Én veletek vagyok, minden napon a világ végezetéig.“

Testvéreinknek a ker. életben s a diakonissza szolgálatban növekedniök kell. Mindig veszedelem az, ha olyan diakonisszáink vannak, kik a növekedésben megállanak. Sokszor tapasztaljuk, hogy azok a testvéreink nem erősödnek meg az új életben, nem hatalmasodik el bennük a belső diakonissza élet, akik Isten erejét naponta gondosan, alaposan nem veszik magukhoz. Igen, a diakonisszák új életére is vonatkozik, amit Péter apostol mond: „Ujjonnan születettek nem romlandó magból, de romolhatatlanból, Isten Igéje által, mely él és megmarad örökké. Mert minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége olyan, mint a fű virága. Megszárad a fű és virága elhull, de az Úr beszéde megmarad örökké. Ez pedig az a beszéd, mely néktek hirdettetett. Mint most született csecsemők a tiszta, hamisítatlan tej után vágyakoztatok, hogy azon növekedjete.“ (I. Pét. 1 : 22—2 : 2.) Ezt mindenik testvérünk életére nézve nagyon komolyan kell vennünk.

Diakonia Isten Igéje nélkül lehetetlenség. Az új élet maga, cselekedetei a meghallott és befogadott Ige gyümölcsei. (Mt. 13 : 23.) Az egyház diakóniája bizonyosság arról, hogy az egyház meghallotta az Igét, befogadta s engedelmeskedik s így az Ige élő s ható hatalom az egyházban, Isten országa épül, Isten dicsőítetik.

Csak az Ige sugároz fényt a testvérek szolgálatába. Csak az Ige által értik meg, honnan jön a testvér s mit akar, mit cselekszik. Az Ige nélkül félre értik őt az emberek. Az Ige nélkül a testvér is bizonytalanul lép.

Ha a diakonia így az Igében gyökerezett s benne élő, akkor a diakonisszák a misszió testvérei is. Nem hallgathatnak, a missziótüzevel el kell beszéljék, amit hallottak s amiért szolgálnak. „Nem tehetjük, hogy amiket látunk és hallottunk, azokat ne szóljuk.“

(Csel. 4:20.) Ezek az igazi diakonisszák, akik az apostolhoz hasonlóan égnek a bizonyoságtételért. Hallják és hirdetik Isten Igéjét, mint az Evangélium szolgáló leányai.

Nem a testi segítség a végső a diakoniában. Ezen át kell sugározzon a lelki, az örökkévalóságra is szóló. Ezért a diakonisszák a szolgálatban kezükben nemcsak gyógyszert, borogatóruhát, kenyeret visznek, hanem a Bibliát is. Mi vezetők a szolgálat közben gyakran tapasztaljuk, hogy azok a testvérek, kik Biblia nélkül, a bizonyoságtétel készsége nélkül, missziói lélek nélkül lépnek a kórházakba, árvaházakba, gyülekezetekbe, lassan elvilágiasodnak s hatásuk teljesen világi. Csak ápolónők, de nem az Úr szolgáló leányai, kikre Istennek s egyházának szüksége van s amire őket elhívta. E testvérek így lassan elvesztik diakonissza lelkületüket, diakonissza erejüket. Az anyaház vezetői így naponta komolyan kell ügyeljenek arra, hogy e szolgálatra a testvéreket elsősorban lelkileg s azután tanulmányokkal előkészítsék s benne irányítsák. (Megbeszélendő kérdések: Az igehirdetésre alkalmas lélek. Bibliái tanulmányok. Bibliával foglalkozó magyarázatos könyvek olvasása. Az áhitatok s beszélgetések formái a betegeknel, a gyermekeknel, gyülekezeti látogatásnál.)

Olyan időben élünk, melyben nagyon sok beteg s szegény kerül úgy a diakonisszák elé, hogy évek óta nem hallottak vagy nem is akarnak talán hallani lekipásztori igehirdetést. Mikor azonban a testvérektől más segítséget már kaptak, lassan késznek lesznek arra, hogy e testvérektől az Igét is elfogadják. Az igazi testvér tudja, amit Pál apostol így fejezett ki: „Mimódon hívják segítséggül azt, akiben nem hisznek? Mimódon hisznek pedig abban, aki felől nem hallottak? Mimódon hallanak pedig prédikáló nélkül?” (Róm. 10:14.) Ezért fontos e testvér számára, hogy az ő sajátos munkájának a diakoniának igehirdetői jellegét is kihasználja.

E II-ik rész végén a tisztán látásért s annak igazolására, amit elmondottam, még röviden valamit meg kell jegyezni. Általában úgy szokták említeni, hogy az igehirdetés és a diakonia két különböző életmegnyilvánulása az egyháznak, némelyek egészen elhatárolva, egymással szembe állítják, mint két különböző oldalt. Prédikáció, bibliaóra, evangélizálás, bel- és külmiszió az egyház életének egyik oldala. A diakonia ez *igeszolgálatokkal* szemben, cselekvés és nem beszéd, szeretetteljes tettekkel való segítség az Igére válaszolva. Igen szükséges a megkülönböztetés, de egymástól a kettőt el nem választhatjuk. Ha e két életmegnyilvánulást magát nézzük, maguk igazolják, hogy e szembeállítás relatív s nem abszolút. Az igehirdetésnek van egy szorosabb s egy szélesebb értelmezése. Minden szeretetmunka egyben igehirdetés is, mert nem egyéb, mint tettekben az Evangélium. Az igehirdetés pedig reá vezet a szeretetmunkára. Ha a tűz ég, először a fényt látjuk meg s pár perc múlva érezzük a melegét. A fényt és a meleget nem lehet elválasztani, bár két különböző dolog. Egymással össze vannak szőve. Épen így az igehirdetés és diakonia.

A Krisztusban való új élet mind a kellett elválaszthatatlanul összeköttetésben hordozza.

III. A szolgáló szeretet mint adomény és hatalom a misszióban.

Láttuk, hogy a diakóniának van missziói jellege, mert az egyház diakóniája. Igazán missziói jellegű, mert az Isten Igéjéből él, felelet az Igére, az Igét szolgálja. Most nézzük meg mit jelent a misszió számára.

Ha a misszió statisztikáit megfigyeljük, az óvodák, az elemi és magasabb iskolák számai mellett a kórházakról, árvaházakról s más szeretetintézményekről jelentős számokat közölnek. A misszió a diakóniával mindig együtt haladt, mert sajátos ajándékot és erőt jelent számára.

Ma a tettek korszakában élünk. A szavak értéküket veszítették — halljuk gyakran. Tetteket kívánnak s csak a tetteknek hisznek. Naponta halljuk: Igen keresztyén egyház mutasd meg nekünk tetteketben, ne csak szép szavakban, mire képes a keresztyén szeretet, akkor majd hiszünk. Mindig voltak emberek, kiknek élete csak a tettekre figyelt föl. Voltak, akik csak akkor hittek Jézusban, mikor csodatetteit látták. Ezután követték Őt. Az Evangélium sok története beszél erről. Így volt ez az apostolok korában is. Az egyház győzelmét nem az egyszerű igehirdetői erősítették meg, hanem azok a prédikátorai, kik életük *tetteivel*, ha kellett a mártír halálig való odaáldozásával pecsételték meg a hirdetett Igét. Gondoljunk csak az első diakonusra, István vértanúra. Hogy Saulból Pál lett az első diakonus élete e misszionáló bizonyágtételének jelentős része van. Amint az első pogányok látták az első keresztyének élet és szeretet közösségét, a gyülekezetekhez csatlakoztak. Ezt olvassuk az Apostolok cselekedeteiről írt könyvben. E tettek, e hálaáldozatok missziói erővel beszéltek Isten országáról.

A ker. egyházunk van egy csodálatos erejű bizonyágtétele. A szegényeknek adott kenyérrel, ruhadarabbal való bizonyágtétele a Jézus nevében folyó betegápolás, a jövevény megvendégelés, a fogolymeglátogatás általi bizonyágtétele.

A misszió számára ajándék, hogy a tettek bizonyágtételével megpecsételheti a hirdetett Igét.

Jézus két mondására szeretnék itt reá mutatni: „Aki pedig megbotránkoztat egyet e kicsinyek közül, akik én bennem hisznek, jobb annak, hogy malomkövet kössenek a nyakába és a tenger mélységébe vessék.” (Mt. 18:6.) Más helyen pedig ezt mondja: Ugy fénylik a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat. (Mt. 5:16.) Ahol a misszió folyik, ahol némelyek Isten Igéje által már Jézusban hisznek, az egyház életfolytatása botránkozást támaszthat, mert az engedetlenség megbotránkoztható. Sokszor halljuk mit mondanak a pogányok a misszionáriusainknak, előbb Európában misszionárlatok, ott beszéljete a szeretetről. És lehet világtítani a jó cselekedetekkel, úgy, hogy akik látják dicsőítik a mennyei atyán-

kat. Ez a diakonia a misszió számára. Megnyitja a lelkeket az Ige előtt s megpecsételi az Igét.

Az egyház diakonia nélkül nem végezheti a missziót.

E ponton látjuk meg azt a nagy felelősséget, melyet a misszióval szemben mi, a diakonia munkásai hordozunk. Ha az egyház élete általában nem is világít, legalább a diakonia legyen igazi diakonia. Ezért kell igazán ügyelnünk a reánk bízott testvérek életmódjára s teljes diakonissza szolgálatára. Már mikor az anyaházban élnek világítaniok kell egymás között. Szeretettel szolgálnak e egymásnak? A képzés ideje alatt tapasztaljuk-e már, hogy ebben az igazi közösségben növekednek? Naponta hordozzák egymás terheit? Ugy látom, hogy a képzés ideje alatt ezekre éppen annyi gondunk kell legyen, mint a tanításra és munkára fordított figyelmünk. Missziónálók csak azok a testvéreink lesznek, kik már a képzés alatt s az anyaházban minden napon egymásnak világítanak. Ezek az egyház szolgálatában is olyanok lesznek, mint akikre ma úgy vár az egyház és a misszió.

Komoly időkben halad az egyház hajója. Sokan mikor e szót hallják vagy kimondják: misszió, nagyon kételkedve gondolnak reá. A tapasztalat szerintük mást mutat. Nem hisznek az igehirdetés hatalmában s nem veszik komolyan azt, mert csak az emberi tapasztalatokra tekintenek. Olyan idők ezek, mikor az igehirdetésnek egy élő diakoniára van szüksége. Az egyház komoly órája, a misszió komoly órája, egészen komoly a diakonia számára is.

„Ha embereknek vagy angyaloknak nyelvén szólok is, szeretet pedig nincsen én bennem, olyanná lettem, mint a zengő érc, vagy pengő cimbalom.” (I. Kor. 13:1.) Az egyház missziója, ahogyan az Úr rendezte nem zengő érc, vagy pengő cimbalom, mert van egy ajándéka, egy hatalma: a diakonia. A misszió és a diakonia együtt haladnak.

„Ti már tiszták vagytok ama beszédek által, amelyet szóltam néktek; maradjatok én bennem és én is ti bennetek. Aki én bennem marad, én pedig ő benne, az terem sok gyümölcsöt.” (Ján. 15:3—4.) Így szól a mi Urunk, aki nem aggódik s nem kétkedik a misszió miatt, hanem nekünk is parancsot ad: „Tegyetek tanítványokká minden népeket.”

Borbáth Dániel.

Boldogtalan nemzedék.

Esztenődökön át gyötrődtünk és szenvedtünk, miközben a pusztulás okait kerestük. Szomorú, hogy ennyi év után nem talá-lunk reményteljesebb címet, de úgy gondoljuk, hogy a boldogtalan-ság fogalma valósággal elkötelez bennünket a tárgyilagosságra és fedi kutatásaink pozitív eredményeit.

Okosabb és helyesebb volna tudományos cikket írni a fiatal tanító nemzedékről. Az improvizált hozzászólások esetleg félre-vezetik a gyanuttan elmét, akit nem a cikkíró egyénisége, hanem a megírt tárgy belső igazsága érdekel. Sajnos nincs tudományos rendszere annak a szörnyű nyomorúságnak és szenvedésnek, melybe jutottunk. Még mindig nem vizsgáltuk meg a módszeres tárgyilagosság kísérteties hűvösségével az időt, mely befogadja s a szellemet, mely kifejezi az ifjú tanítói nemzedéket. Ténynek fogadjuk el azt, hogy az okok, okozatok és hatások szörnyű zava-rában súlyedő értékévé vált ez a nemzedék.

Szükségtelen fecsegés arról vitázni, hogy fikció ez a beállítás, vagy valóság. Felfogásunk szerint valóság; hideg, kegyellen, kibe-szélhetetlenül komoly valóság. Mielőtt megközzeltenők ezt a kérdést, tegyük hitet a tárgyilagosság mellett. Sokan lesznek, akik majd megvetik és megátkozzák őszinteségünket, de szivesebben vállaljuk a megvetést, mint a szemérmellen hazugságot. Azért nyugodtan megismételjük állításunkat: ez a nemzedék súlyedő értéket kép-visel, mert nincs felkészülve a kisebbségi élet drámai megütközé-seire. Csak embertelen szenvedéseiben egység. Minden fiatalember egy sziget, egy darabka különvalóság, a forgás erejétől leszakított egyedülvaló atom. A kisebbségi sziget tele van ilyen elhullott szi-getekkel, melyeken dúsan tenyészik a fájdalom, a passzív lelkiesség, a reménytelen bomlás, a lemondás és az elfojtott forradalom. Bi-zonyos az, hogy a kor, melyben a tanítás eredeti erejével kellene hatni, a széteső értékek kora. A történelmi helyzet, melyben ver-gődéseinkkel a sorsot kifejezzük, elszomorító és igen komolyan aggodalmas. A kor és történelmi helyzet reménytelen volta súlyo-san és végzetesen hat erre a nemzedékre. Még a jó iskola sem menti meg a tanító nemzedékünket attól, hogy ne képviseljen súlyedő értéket. Ha a tanítóképző remeket is formál egy fiatal-emberből, sorsát helyette nem élheti, felelősséget nem vállalhat a pusztító áramlatok miatt, melynek sodrába került az elitelt lélek. Tegyük félre a kegyes hazugságokat és valljuk meg, hogy a vallás-erkölcsi nevelés sem elég ahoz, hogy a küzdőt megvédje a súlyo-sodó esztendők tébolyító zava-ra ellen. Tehát ha minden ok az ellenkezőjét tanítja, még akkor is tárgyilagossnak tetszik követ-

kező kijelentésünk, melyet, szemben az elméletekkel, a tapasztalat alapján formálunk meg.

Kiszolgáltatott nemzedék ez, védtelen rendje a hatásoknak és ez az első, legfontosabb oka annak, hogy boldogtalan. Talán mentségére szolgál az, hogy ennek a mondatnak a belső jelentése az egész európai ifjúságra kiszélesíthető. A tanító fiatalon kerül az életbe, amikor még fogalma sincs a műveltség hallatlan értékéről és arról, hogy a védekezéshez ma már nem elég pozitív erő egy passzív belső magatartás. És amikor megérintette harmatos intellektusát a kívülről áradó sokféle hatás: nincs módja arra, hogy felvértezze magát a műveltség erejével és roppant belső tájékozatlanságában nem tudja megformálni eszményi belső állásfoglalását sem. Megkezdődik a mozdulatlan-ág, a megmerevedés, esetleg már akkor a sülyedés. Érezzük, hogy reménytelenül szomorú, amit mondunk. De a tárgyilagosság fölött hevíti aggodalmaskodó szívünket a szeretet rokonszenves érzése is. Sietünk kijelenteni azt is, hogy a tanítóképzés reformja csak egyoldalú csodája a kisebbségi életnek, ha nem találunk módot arra, hogy azokra is figyeljünk, amiket már elengedtünk: belső mondanivalónkat és hitünket képviselni és betölteni az elrendeltetést. Jól ismerjük a csapóajtót, melyen vádjaink elől kibujnak a vitatkozók. De most nem szándékunk a vitatkozás, féljük igazságainkat a személyeskedés bálványától. Egyszerűen és őszintén kijelentjük: ez a nemzedék nem oka annak, hogy nem vitaképes. A bátor beszéd nálunk már forradalomnak számít és ezért nagyon könnyű a látszólagos felkészültséget birni. Egy-két hetyke mondat már elégnek látszik ahhoz, hogy a fecsegőben oroszlánt sejtсен a közvélemény. A kikertülő fiatalembert hamar elragadja a felelőtlen bírálgatás alacsony erénye. Ez a nemzedék szellemi erejének nagy részét a bírálat frázisaira csoportosította. Nem ő felelős azért, hogy ez tény és azért sem, hogy mily balvégzetű önáltatás van ebben! Belső kifinomultság és kiművelt elme szükséges ahhoz, hogy ez ne így legyen. A hatások oly durván jönnek, hogy a szellem hamar elveszti egyensúlyát és a műveltséget azonosítja bírálgatással. Ma valósággal fenkölt erénynek tetszik a kritikai magatartás. Olyan sokan bírálnak, hogy az ember ráérez a kritika lealjasulására. Az emberiséget megszálta a frázisok elviselhetetlen divata. Szellemi életünk minden vonalán pusztít a dilettantizmus és léha felületesség. Tudományok keletkeznek, melyek az elfogultság alá logikai alapot építenek és száz-ezrek kárhoznak el csak azért, mert nem tudják értékelni a fogalmakat. Mily szerencsétlenség eszményt követni, de nem adni annak tartalmát! Mily szerencsétlenség bírálni, de nem alkotni! Mily végzetes történelmi hiba egy passzív kritikai magatartás őrtnnyéből tekinteni a történő élet hallatlan kalandjaira. Csak ezek a tehetetlen szemlélők képesek a mai ember nagy belső drámájának átélésére, mert ezek alkalmasak arra, hogy cinkosságot vállaljanak a félreértéssel, frázisokkal. Ezek tesznek vallomást a Tanokról, amelyek nem bírják a Szellem halhatatlan fényét és erejét.

Elvontnak tetszik a kérdés, pedig gyakorlati és a belső nyo-

morúság végtelen sora ömlik belőle. Tudom, hogy van mértéke a helyes szemléletnek. Kálvinizmusunk például tiszta szellemi alap. Épen ezért zseniális mérték is. De kérdézem: miért van az, hogy azok, akik a kálvinizmus tiszta szellemi alapján állanak, mégis néha oly tébolyítóan messzire kerülnek az igazságtól? Azért, nekem úgy tetszik, mert többé már nem képesek végzettszerűen állani a tiszta szellemi alapon (és ebben talán az egész európai emberiség drámáját megmagyaráztuk) és azért, mert a kálvinizmuson kívül eső problémákat nem tudjuk tisztázni. Szükséges ez? Természetesen. Hiszen azok a problémák halálosan időszerűek és veszedelmesek. Most már az a kérdés is fölmerül, hogy van-e kivüleső kérdés, amellyel a kálvinista léleknek számolnia kell. Tegyük félre a kérdés bölcséleti vonatkozásait és állapítsuk meg, hogy a tanítóképző sohase juthat olyan szellemes helyzetbe, melyben lehető lesz növendékei előtt tisztázni Isten félremagyarázott remekművét, ezt a gyűnyörűséges és fájdalmas világot. Nem azért, mert képtelen erre. Sokkal inkább azért, mert az emberanyag primitív, gyermeki, éretlen, álmodozó. S mikor ezek a képzelődő, ártatlan gyermekek önmagukra maradnak: azonnal átélik a kiszolgáltatottság gyötrelmeit. Felveszik a passzív kritikai magatartást, eselleg a mártírság áruháját és — noha képesek a fejlődésre — nem fejlődhetnek, mert a fejlődés minden eszköze csak ábránd számukra.

Szélsőjobboldali ismerősöm naponként bebizonyítja együgyű dogmaival, hogy az én létezésem tökéletesen szükségtelen. Szélsőbaloldali ismerősöm, aki humanizmusról beszél, miközben jólsikerült anarkiát csinál, naponként bebizonyítja, hogy nem jó alapon állok, mert az én alapom egy elmosódott, kisértetiesen vékony vonal, mely az Ural-hegységtől a Duna—Tisza tájáig terjed. Megszakadt népi vonal, a haldoklás szörnyű vonala. „Mi ez? — kérdezi —, amikor a világ minden polgárát egyetlen vázlatra kell ráépíteni, melynek Marx adott sugallatot és Lenin valóságos formát. A világ tele van új prófétával, új fények lobbantak fel, ismeretlen erejű tüzek égetik az emberi szellem határait. A drámai gesztusok és kecses prófétálások új hirt hoztak forma és eszmény számára egyaránt: a halál félelmes hírét. Látszólag nagyon távol állanak tőlem ezek a kérdések, de valójában a belső zokogás erejével hatnak. Érzem, hogy a világ újra tele van valami ismeretlen tragédia nagy belső feszültségével. Ki az közlünk, aki nem rezdül meg a nagy, animális nyugtalanság érzésére?

Tudom, hogy könnyen megtámadható ez a beállítás. A tanító végezze el kötelességét és ne gondoljon semmire, ezek a kérdések egy álombeli világ fájdalmas látomásai, mi közünk velük? Szép, szép, gondolom, különösen akkor, ha formailag is finom és emelkedett. De mi az oka, hogy egyik tanító maga az utánozhatatlan regényesség, másik pedig erőforrása a kibeszélhetetlen pesszimizmusnak. Honnan jönnek a belső magatartás dogmái?? Kít hagy hidegen a suttozás, mely betölti a mai világot? Kít nem ráz meg a próféták vetélkedése? Kít nem karol át a kételyek démona, amikor látja, hogy az alapok megindulnak és veszélyben van minden,

amit századok álmodtak át századoktól. A tanító egy nép lelkiismerete. A tanító egy nép ízlése, gondolatainak és elhivatásának letisztult formája kell legyen. Lehetetlen és elviselhetetlen az, hogy a tanító tisztátalan szellemi zavarban éljen világos belső rendszer és sugallat nélkül. Valósággal rettenetes az a vád, amit Duhamel, a nagy francia író mondott az emberiség ellen, hogy ez a mai emberiség az információ mellett döntött a szellem mélységes, megindító élménye helyett. Figyeljük meg a dolgot. Közérről érint bennünket is a vád. Ismétlem, ezek az elvont kérdések csak lát-szólag állanak messze! Hiszen azt mondhatnám: mily messze van a klasszikus korok ügye! Mily messze van napi gondjainktól Plátó és Dante. És a hiellen szellem ragyogó értékei, a középkor pátoza és az új századok nagy vívódásai. És mégis mennyire enyéim, gyötrődéseimben micsoda csudálatos távlatok vannak.

Ha elrendeztem magamban a dolgokat és eszméket: mily fényes az én vitakozásom a hamis tanokkal, mily biztosan állok a tiszta szellemi alapon, melyen állanom egyedül lehetséges. Ez a belső elrendezés mintegy hitelesíti életem szellemi alapját és eredménye nem csupán anyyi, hogy megértem az elszáryalt időből visszakisértő sugallatokat. Mennyit kell küzdenie és gyötrődnie egy tanítónak, hogy a népi életet, a nemzeti sorsnak ezt a halhatatlan erőforrását irányítani tudja. Milyen komoly belső felkészültségre, milyen sok ötletre, milyen biztos öntudatra, becsületes és isteni reformoknak milyen mélységesen komoly átélésére van szüksége, hogy kötelességét elvégezze és felelni tudjon a színvonaláért is. És mennyi ellensége van a belső elrendezésnek, mennyi szellemtelenséggel kell harcolnia. Nem mondom újat, ha azt állítom, hogy a dilettantizmusnak és léha felelőtlenségnek idején befelé kell fordulni. „A mélységet kell megragadni“, ahogy Nietzsche mondta. Vajjon elég tudni ezt? Elég prófétai lélekkel agitálni emellett? Nem, nem elég. Igazán boldogtalannak lehet nevezni azt a nemzedéket, amely még csak nem is sejtí ezt. Talán sejtí? Akkor nem lát eszközöket a harcra. Vagy vannak eszközei is? Nincs módszere. Módszer, szeretném ezerszer leírni ezt a szót, hogy hasson a kétségbeesett kiáltás erejével. Feltétlenül és azonnal meg kell kezdeni azt a munkát, mely nem merül ki a felvilágosításban, hanem tervében felöleli az eszközök és módszerek tárgyalásait is. Mily egyszerű volna most egy kisebbségi magyarság tudomány, melynek egyik fejezete az iskolák kérdésével foglalkozna, úgy, ahogy mi azt látjuk. (Kétségtelen, hogy szenvedéseink és tapasztalataink jogot adnak arra, hogy hozzászóljunk.) Úgy érezzük, hogy nem indokolatlan azokról a kérdésekről beszélni, melyet bevezető cikkünk érintett. Sajnos, nincs terünk arra, hogy egy másik fontos kérdéstről beszéljünk, mellyel oly kevesen törődnek.

A kisebbségi élet nemzedékei az általánosítások felé tolnak, lassan-lassan elvesztik azt a pompás rugalmasságot és friss életerőt, melyet irodalmunkból tanulhattak. (Vajjon nem foglal el képzeletünkben túlsok helyet a mult?) Azért, mert a kisebbségi jelen ügye és ezzel természetesen az iskola is kezd közömbösülni.

Olyan dolgok lesznek érdekesek, melyek egy kicsit összefüggenek halálunkkal. Ez így van. Többé már nem tiszteljük a belső hűséget és a hiábavalóság tébolyító gondolatával merengünk el a dolgokon. Halálfélelem szállta meg a sziveket. Azok, akik eddig a reménység fenkölt evangéliumát tanfították, most hitet tesznek a pusztulás szörnyű lehetősége mellett. A fájdalom, félelem és közömbösség tűzében ég ez a nemzedék. Nem szűnök meg abban reménykedni, hogy valaki majd komolyan és figyelmesen áttekinti a kérdést és kiéplti a segítség rendszerét.

Gagyi László.

Magyar nevelés, magyar műveltség.

Három olyan alapvető jelentőségű mű jelent meg a magyar pedagógiai irsdalomban a mult éveekben, amelyek a nevelés kérdésével részleteiben és rendszeresen foglalkoztak: a Mitrovics Gyuláé, a Weszely Ödöné és az Imre Sándoré. Mind a három a neveléstudománynak s a nevelés munkájának egész kérdéscsoportját felöleli. Ezekkel egy ismertetés keretében pár évvel ezelőtt foglalkoztunk is lapunkban. A Makkai Sándor könyve szélesebb körű s nem egy pedagógiai rendszert ad, hanem azzal a kérdéssel akar leszámolni, mi a magyar műveltség lényege, milyennek kell lennie a magyar nevelésnek, főképen azokat a szempontokat keresve, amelyek ezekben irányadók.

A könyv részletes ismertetés helyett egy pár olyan gondolatát emeljük ki, amelyek főképen számunkra mondanak sokat. A könyv első részében egy történeti áttekintés van, amelyben a szerző arról beszél, hogyan haladt át a nevelés kérdése a különböző pedagógiai irányokon a háború előtt és után s hogy jutott el addig a kérdésig, amely kérdés a nemzetneveléshez vezetett. Az individualizmus és a szociális pedagógia megtalálták a maguk egységét a nemzetnevelés gondolatában, amely egyformán tudja érvényesíteni úgy azt, ami a szellemiség pedagógiája követelt, azaz az egyén teljes kifejtésének lehetőségét, mint azt, amiért a szociális pedagógia tört lándzsát: a közösségi formák megbecsülését a nevelésben. Tudjuk, hogy már a háború előtt Németországban az állampolgári nevelésnek a Kerschenteiner vezetésével egyik legjelentősebb gondolattá nőtte ki magát az a gondolata, mit tőle függetlenül Imre Sándor nemzetnevelésnek nevezett. A nemzeti társadalom tehát az, ami a nevelés munkáját végzi s ez a munka ennél fogva nemcsak hogy nem közömbös a nemzetre nézve, de annak életfeltétele, hiszen a nemzet kulturájában él. Ezért kell az egész nevelésnek megújulnia, egy új nemzet, a maga hivatásának tudatában elmélyült, egészséges szellemű nemzet kell, hogy a nevelés alanya legyen. Ezért kell megújulnia az iskolának, tananyagot nyújtó hely helyett a lélek formáló, személyiségmegvalósító munka tűzhelye legyen, ahol a keresztyén személyiség alakítását végzi az új nevelő, aki nem maga akar dolgozni, hanem csak engeddel-

mes továbbvivője akar lenni annak a célnak, amely a nevelés elé ki van tűzve.

A könyv második részében a nemzeti műveltség alapjairól szól, keresi azokat a vonásokat, amelyek a nemzeti műveltséget adják. Ebben a nemzeti műveltségben, amelynek kifejlése a szellem logikai, ethikai és esztétikai körében történik, nem különböző osztályok, rétegek, fajták vannak, hanem egy egységes szellem, nem valami elvont és élettelen elmélet, nem egy fölényeskedő erkölcs, nem mesterkélt művésziesség, hanem egységes a nemzet minden osztályát és rétegét egyformán magában foglaló szellem. Ahoz, hogy ez a műveltség az egész nemzetet áthassa, szüksége van egy művelt középosztályra, amelynek a feladata a nép irányítása, de úgy, hogy a nép a maga ősi műveltségét megtarthassa és továbbfejleszthesse. A kisebbségi műveltség, mondja, lehet, hogy korlátok közé van szorítva és nem fejtheti ki önállóan magát, de lehet mélyebb, egységesebb és minőségileg magasabb, mint a másik. Azok között, akiket nemzeti műveltségünk örökhatárolóknak nevez, rámutat Bethlen Gáborra, akinek alakjában kiemeli, hogy Bethlen teljesen kedvezőtlen körülmények között hogyan tudta megszerezni azt a műveltséget, amelynek továbbfejlesztésére iskoláit alapította, amelyekben a magyarságnak az önmaga nevelésére igyekezett utat mutatni, beszél Zrínyi Miklós alakjáról, akiben nemzete hibáit látó s e hibákat hittel el nem fedező, de ezek ellen küzdő lelket mutat be, Széchenyiről, aki a magyarság sorsát hordozta stb.

Különösen érdekelheti a nevelőket és tanítókat a könyvben az, amit a Herbart módszerének magyarázatára vonatkozólag mond. Herbartot a merev és száraz intellektualizmusnak a képviselője gyanánt szokták feltüntetni, mint aki a formális fokaiban a tanítás olyan módszerét alkotta meg, amely csak a gyermek értelmére támaszkodott. Makkai ezen a felfogáson túl rámutat arra, hogy Herbart tanítási módszere a nevelés munkájával milyen szoros kapcsolatban állott, hogy Herbart törekvése a tanításban az volt, hogy a gyermek ne csak értelmi képet kapjon a tárgyalt anyagból, hanem abban el tudjon merülni, hogy az anyagot mint egy egységes világkép egyik alkotórészét lássa meg, mint annak a világnak a képét, amelyben saját maga is egy rész s amelyet neki meg kell ragadnia. Bár ebben a magyarázatban szerintünk van valami, ami Herbarton túlmegy, amit Herbart nem értett bele a módszerébe, mégis bizonyos, hogy a herbarti módszert sokszor érte igazságtalan megítélés és sokan összetévesztették ezt a módszert a racionalizmus értelemimádásával.

Egy másik nagyon értékes és jelentős gondolata a Makkai könyvének az, amikor a tanítás fontosságát hangsúlyozza. Azt mondja, hogy a tanítás nem pusztán anyagátadás, hanem arra való törekvés, hogy a gyermek előtt jelentővé legyen magának az életnek valósága és egysége. A tanítás nemcsak fogalmakkal dolgozik, mint rendszeren gondolni szoktuk, hanem ítéletekkel, értékelő munkát végez a szellem logikai síkjában s így megmutatja a világ

egységes jelentését. A tanító nem pusztán átadó, hanem valaki, akinek a személyiségében a gyermek az élet egységes jelentéséről szóló bizonyágtételt kapja és látja meg. Ez a gondolat szintén nagyon fontos, ma, amikor a tanítás munkája szintén egyoldalú felfogás tárgyává lett. Az iskolának ma annyira előtérbe nyomult az anyagátadó vonása, hogy a mai iskolában tulajdonképpen nem is lehet tanítóról beszélni. Sokszor nem más a mai iskola, mint az a hely, ahol ellenőrzik és megállapítják azt, mennyit tud és mennyit tanult a gyermek, ahol felkérdnek, jegyet adnak, de nem gondolnak arra, hogy világnézetalkításnak és az egész életet meghatározó értékelő munkának kell ott folynia. A módszer imádását ma egy másik veszedelem váltotta fel: a tanítás teljes technizálódása, amelyben a gyermek éppen olyan passzív, éppen olyan tehetetlen, mint amott volt s ahol az anyagelsajátítás gépies munkájában a lélek formálása teljesen háttérbe szorul.

Nagyon mélyen érdekelheti a tanítókat és nevelőket az, amit a — mondjuk így: értelmi műveltség és erkölcsi műveltség egységéről mond Makkai. Nincs két vagy háromféle kultúra. Nem lehet, hogy kulturembernek tartsuk azt, aki széles tudással rendelkezik, de erkölcsileg alacsony, nem lehet, hogy valaki a művészeti kultúra birtokával hancegjen tudatlan és tanulatlan léte. Csak egyféle művelt ember van: aki a világról szóló magas felfogásában és ismereteiben az erkölcsi jellem irányítása alatt áll. Ezt a kultúrát mindenkinek meg kell adni. Az az ember, aki kevesebb ismeretanyaggal rendelkezik, lehet ethikai jellemében és minőségében műveltebb, mint az, akiben az utóbbi hiányzik. A népműveltség emelése nem az ismeretek megnövelésében, hanem az erkölcsi értékre való eljuttatásban áll, viszont nem tagadható meg a néptől az, hogy világhépe szélesedjék bővüljön. Joga van a műveltséghez mindenkinek, aki a nemzetközösséghez tartozik, mert ez a műveltség kapcsol bele mindenkit abba a szolgálatba, amelyet nemzetének kell rendelkezésére bocsátania. A műveltség elkötelez szolgálatra, a nemzet egységes hivatásának elfogadására, az abban való munkára s a szolgálata e közösségébe bele kell kapcsolni a nemzet minden tagját. Ez a gondolat különösen fontos most, mert rámutat arra, hogy a népünk gazdasági és egyéb ismeretekkel való ellátása nem önmagában való cél, hogy sohasem szabad elfeledni, hogy ez csak eszköze annak, hogy egy gazdaságilag jobb helyzetet lelki emelkedésre használjunk fel. Viszont, rámutat arra is, hogy az igazi emelkedése a népnek nem a külső eszközökben való bővelkedés, hanem a lelki és erkölcsi nemesség. A Jézus szava: nem annak a sokaságában van az ember élete, amije van, megmutatja, hogy nem a javak sokasága, hanem az azzal való élés, nem a gazdagság, hanem annak Isten akarata szerint való felhasználása az élet és a nevelés igazi titka.

Még hadd utaljunk arra, mert ez a könyvnek egyik sokszor hangsúlyozott gondolata, mit mond Makkai a kisebbségi nemzet kulturájáról. Erre nézve azt vallja, hogy az igazi nemzeti kultúra csak ott fejlődhetik ki, ahol a nemzet maga az állami hatalmat is

birtokolja, tehát a kisebbségi kultúra csigaház nélkül. A kisebbségi nemzet kulturája nem lehet soha olyan széleskörű, olyan fejlett, mint a többségié, de lehet annál mélyebb és öntudatosabb. Hivatkozik ebben a tekintetben Mikó Imrére, aki ugyanezen gondolatnak adott hangot. Ebben a tekintetben Makkai látja azokat a nehézségeket, amelyek a kisebbségi kultúrát mindig fenyegetik. Viszont úgy áll a dolog, hogy éppen mivel a kultúra egy lerkölcsi meghatározottságon nyugszik, mivel a nemzeti lét alapkérdése továbbmegy a kultúra kérdésén is, addig a hivatásig, amelyet Isten az embernek a közösségben való megvalósítására adott, el lehet képzelni egy olyan helyzetet, amikor ebben az Isten által adott hivatásban s ennek megbecsülésében találkoznak azok a nemzetek, melyek különböző kulturával, de azonos engedelmességgel akarnak szolgálni. A mai nacionalizmus kisebbségellenes ugyan, mondja Makkai, de nem minden nacionalizmus szükségképen az s így elképzelhetünk egy olyan nacionalizmust, amely a maga nemzeti értékeit úgy akarja szolgálni, hogy azok keretei legyenek egy magasabb szolgálatnak s amely a maga nemzetiségét abban akarja kiélni, hogy Isten által a többi nemzetekkel közösen kapott rendeltetésének akar eleget tenni a többiekkel való közös szolgálatban.

I. L.

A Kiáltó Szó könyvei:

1. sz. **A mi egyházunk.** Irták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Imre Lajos, László Dezső, dr. Tavasz Sándor és Zágony Anna. 88 oldal. Ára 18 Lei.

E könyv tartalma: I. *Amit mindenkinek tudnia kell egyházunkról.* 1. Az egyház Krisztus teste. 2. Egyházunk hitvallása. 3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól. 4. Egyházunk alkotmánya. 5. Egyházunk hatóságai. 6. Egyházunk statisztikája. 7. Az ardeali református egyház kialakulása

II. *Az ardeali ref. egyház iskolái.* a) Elemi iskolák. b) Középfiskolák. c) Főiskolák.

III. *Szeretetintézményeink.* 1. Diakonissza intézetünk és kórháza. 2. Árvaházunk. 3. Aggmenházaink. 4. Szeretetházaink.

IV. *Egyházunk missziói munkái.* 1. Egyházunk belmissziói munkái. 2. Az IKE munkája. 3. Az ardeali ref. Leányszövetség. 4. Nőszövetségi munka. 5. A férfiszövetségekről. 6. Iratterjesztéseink. 7. Sáfársági mozgalom. 8. Egyházunk külmissziói munkája.

V. *Egyéb egyházi munkák.* 1. Egyházunk időszaki sajtója. 2. A Károli Gáspár Társaság.

2. sz. **Egészségügyi Tanácsadó.** Az ardeali magyar nép számára. Irta: dr. Jancsó Béla. 66 oldal. Ára 10 Lei

3. sz. **Szórványainkról.** Irták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sass Kálmán és Szigethy Béla. 148 oldal. Ára 28 Lei.

E könyv tartalma: 1. A szórványkérdés hunedoarai szemmel. 2. A ciucmegyei ref. diaszpóramisszióról. 3. A regáti misszió. 4. A királyhágómelléki ref. egyházkerület szórványai. 5. A mezőségi szórványok. 6. A megoldott kérések. A nagysajói egyházmegye szórványai.

4. sz. **Két tűz között.** A református egyház a modern magyar irodalom tükrében. Irta: László Dezső. 48 oldal. Ára 14 Lei.

5. sz. **Isten Igéjének szolgálata.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

6. sz. **A Reformáció mint döntés.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

7. sz. **Isten akarata és a mi kívánságaink.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 L.

8. sz. **A református tan, annak lényege és feladata.** Irta: Barth Károly. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára: 18 Lei.

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia

A zarándok útja

Irtá: BUNYAN JÁNOS. Fordította: SZABADI BÉLA.
Olcsó népies kiadás. — Ára 25 Lei.

Itt az Isten köztünk

Bibliaolvasó kalauz az 1937. év minden napjára.

Egész ember

Irtá: Ivar Saeter. Fordította: Szigethy Béla. — Ára: 30 Lei.

Mit cselekedjem?

Legujabb „Élőkönyv“. A szolgálati munka vezérfonala.
Irtá: László Dezső. — Ára: 16 Lei.

Az IKE munka alapjai.

Irtá: László Dezső. Ára 18 Lei.

Kénes gyufák

Miből élnek az emberek?

Két egyfelvonásos szindarab. Ára 8 Lei.

Ő zörgetett Magasságok felé Liliomok mezején Az Úr felettünk

cimű egyfelvonásos vallásos tárgyú szindarabok. A 4 mű ára 18 L

A mi játékaink

100 társas-játék leírását tartalmazó könyv. — Ára 12 Lei.

Az IKESZO munkája.

Irták: Dr. Tavaszy Sándor és László Dezső.

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.